Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul X nr. 30 (489) — Joi 25 iulie 1963 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ | 8 pagini 50 bani

pag. 2:
EUGEN SIMION
Cronica literară

pag. 5:
PAUL ANGHEL
Secerătorii

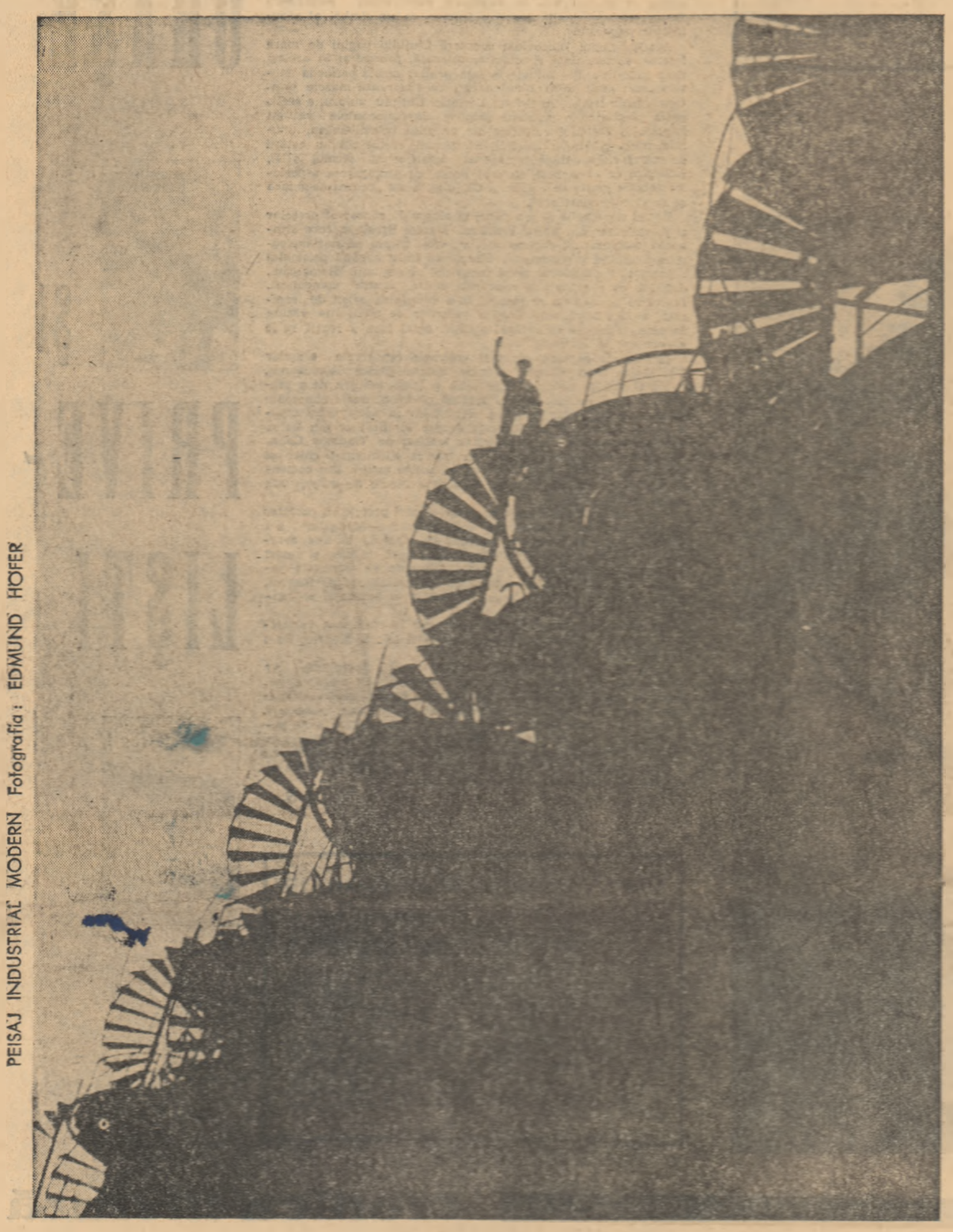

PEISAJ INDUSTRIAL MODERN Fotografia: EDMUND HOFER

MAIAKOVSKI
POET AL REVOLUȚIEI

Acum șapte decenii, în mărunta localitate gruzină Bagdadi, se năștea cel ce avea să stîrnească un ecou imens în literatura mondială sub numele de Maiakovski.

Copilăria — repede ofilită — i-au legănat-o valurile revoluției din 1905. La 16 ani, cînd alții abia încep să se întrebe „încotro?", viitorul rapsod intra pe poarta închisorii țariste Butirki, fiind arestat pentru activitate ilegală. „...Pe mine, ce păcat, / m-au învățat / iubirea — la Butirki, / acolo, la-nchisoare... / Cam birou de pompe funebre, / ce vrei, / dar acolo — în sfîrșit / m-am îndrăgostit / de ochiul celulej 103..."

Octombrie Roșu îl găsește așadar, în rîndurile luptătorilor pentru puterea sovietică, simplu și înflăcărat ostaș al Revoluției. „Să primesc sau să nu primesc? Pentru mine dilema n-a existat. Revoluția este a mea. M-am dus la Smolnii. Am lucrat. Tot ce-a trebuit".

Această prezență activă în miezul evenimentelor, l-a ajutat pe Maiakovski să discearnă și să redea cu deosebită vigoare proporțiile celui mai grandios episod din istoria contemporană. Vocea lui gravă străbate continente și oceane,se adresează tuturor cetățenilor planetei, aprinzînd în ei speranțe superbe, vestind că a început era eliberării omului. În graiul poetului răsună cu adevărat acea forță care „...milioane de inimi, ani o mie pune-n mișcare".

Preluînd creator marile tradiții ale epicei revoluționare, Maiakovski a exprimat cu măiestrie forța de nezdruncinat a orînduirii socialiste, caracterul ei profund popular. Ca un diamant unic scînteiază între capodoperile creației sale celebrul poem despre Ilici: „În Lenin, eu / credința lumii o slăvesc / și propria-mi credință..." — spune Maiakovski. El a văzut și a demonstrat artistic că în Lenin se concentra voința maselor, că Ilici „cel mai om dintre oameni", întruchipa în sine poporul însuși, cu tot ce are acesta mai bun, mai mîndru, mai eroic; că, tocmai de aceea, viața lui Lenin continuă în opera poporului, în lupta milioanelor care au jurat credință steagului leninist.

Creația maiakovskiană reflectă, în complexitatea structurii sale, însăși bogăția noilor fenomene istorice, vastele orizonturi ale societății sovietice. În numele acestei societăți — în numele strungarului, artelnicului, savantului care au salvat patria de amenințarea vrăjmașă și au pornit să edifice socialismul cu 30 de grame de pîine pe zi, afirmă poetul: „Noi, sovieticii, avem mîndria noastră personală/ și pe burjui îi privim de sus!"

Ideile și sentimentele majore ale epocii au găsit un ecou remarcabil în versurile lui Maiakovski: patriotismul socialist, frăția între popoare, bucuria de a construi, spiritul comunist de abnegație, dragostea față de popor, entuziasmul, veselia, patosul — de fel grandiloevent — ai celor care făuresc istoria. El a reușit să redea adeseori însuși felul de a gîndi și de a se exprima al maselor, inepuizabila lor bogăție sufletească. Răspunzînd problemelor de viață și de moarte ale timpului, subordonată, de pe o înaltă platformă etico-estetică, imperativelor „ceasului de față" — opera lui Maiakovski își păstrează deplina actualitate prin adîncimea cu care militează pentru victoria noului asupra a tot ce și-a trăit traiul și trebuie să dispară.

Capacitatea de a vorbi în numele maselor este o trăsătură de bază a marelui scriitor. De ce răsună și astăzi atît de convingător poemele sale? Probabil, pentru că — în primul rînd — chiar atunci cînd se vorbește la persoana întîia, în ele nu desluștim opinia izolată a vreunui individ excentric, ci vocea amplă a mulțimilor, aspirațiile nesfîrșitelor coloane muncitorești cu care inima artistului este una.

„Strada — e a mea!
Casele — ale mele!"

proclamă el, într-un pasaj din „Poemul lui Octombrie". Acolo se vorbește despre deputații mei, care se adună în Sovietul Moscovei mele, despre miliția mea și despre aviatorii mei care trec ca fulgerul pe cerul meu. Nimic din tot ce se petrece în statul socialist nu-i este străin poetului, fapt evident nu atît prin zgomotoase afirmații, cît prin structura intimă a fiecărui detaliu. De aceea, exclamațiile decisive răsună cu autenticitate: „mă bucur că această muncă a mea/ se varsă în munca Republicii mele!"

Combătînd pe „esteții" care pretindeau că poetul nu trebuie să se îngroape în mormanul „prozaicelor probleme cotidiene" — Maiakovski scria: „Unii spun că acest Maiakovski, vezi bine, e poet: — deci trebuie să stea la teigheaua lui poeticească... Eu însă, mai presus de orice, sînt un om care și-a pus pana

Dan DEȘLIU

(*Continuare în pag. 2*)

MIHU DRAGOMIR

Congo

Numele tău e-un dans al verii fecunde,
Congo, dangăt al verii prădate.
Cineva din mine geme în Congo,
cineva din mine se zvîrcolește cu mîinile legate.

Congo, aromă uleioasă a soarelui,
lacrămile s-au pietrificat, diamante, sub pămînt,
plînsul își tace explozia în dunele de uraniu,
Congo, geamăt al tobelor de pămînt.

Congo, ca o memorie a zilelor,
Congo, cîmpiile socrelui aburesc, însîngerate...
Cineva din mine se zvîrcolește în Congo,
cineva din mine geme, cu mîinile încă legate.

Descifrînd un cîntec

S-ar părea că e numai jazz-ul...
Dar ritmurile țîșnesc
ca dintr-o inimă speriată,
ni se cufundă în apa sîngelui
niciodată îndeajuns tulburată.

Ritmurile sînt culori
zbătîndu-se ca soarele-ntre frunze,
o fulgurare de țipete și nori
cu aripi întrepătrunse.

Și tăcerea țipă, fierbinte,
la înălțimi ametite peste cuvinte,
și țipăt, și hohot, și rugă, și geamăt,
dintr-un singur puls, dintr-un singur vînt,
ca rădăcinile ce-ar alerga tropotind sub pămînt.

O, ritmuri țîșnind
din cuibul sîngelui, toate deodată!
Printre culori mi-apare,
cu ochii albi și mari,
Africa neagră, îndelung așteptată.

arta epica
A LUI G. CĂLINESCU

Acela care urmărește, în etapele ei de evoluție, epica lui G. Călinescu, — dincolo de coordonatele comune reprezentînd, în forma ei cea mai generală, pecetea aceleiași personalități artistice — va fi fără îndoială surprins de ceea ce aș numi elasticitatea adaptativă a scriitorului față de formule și modalități literare, cel puțin în aparență, eterogene sau chiar divergente. „Cartea nunții" (1933) e un roman de factură lirică, fără veleități analitice, și a cărui schemă epică foarte simplă (un crochiu din cîteva linii) e acoperită cu o bogată pastă descriptivă, în tonuri vii pînă la violență, ca într-o pictură fauvistă. Se vădește aici o atracție spre universurile eteroclite, spre tipologiile excentric-pitorești, dar totodată — dezvăluind o dimensiune temperamentală a autorului: — o propensiune spre grandios, voința de a proiecta realul în fabulos, de a-i conferi aureole mitice (descripția de la începutul cărții a munților are accentele unui imn adresat forțelor primordiale etc.). Cu „Enigma Otiliei" (1938) G. Călinescu își asumă responsabilitățile complexe ale unei construcții epice ample, arhitectonice, recurgînd la modalitatea prozei obiective de tip „balzacian" — cum s-a subliniat în critică încă de la apariția romanului. Patima posesivă a lui Costache Giurgiuveanu — avar morbid — e analizată, cu un realism minuțios și puternic, în toate efectele ei materiale și morale, nu numai pe plan individual ci și în cadrul familial. Rudele vor să moștenească averea bătrînului acestuia șiret și aprig, urmărindu-i cu un egoism rece, cu nenumărate calcule și precauții tactice, declinul biologic. Aglaia, Aurica, dar mai ales Stănică Rațiu — arivist în a cărui genealogie spirituală se numără Dinu Păturică, Tănase Scatiu sau Gorică Pîrgu — sînt stăpîniți de un soi de

Matei CĂLINESCU

(*Continuare în pag. 6*)

70 de ani de la nașterea lui
V. MAIAKOVSKI
pagina 8

Versuri de
EUGEN FRUNZĂ
pagina 3

ION VINEA
„A patra putere"
(fragment)
paginile 4-5

AUREL BARANGA
CARNET DE SCRIITOR

TREI PROCESE

Am asistat la Paris, nu de mult, la un miting tăcut. Cîteva mii de oameni, cu drapele în bernă, a doua zi după asasinarea prin impușcare a eroului poporului spaniol, Julien Grimau. Judecarea lui avusese loc în capitala Spaniei, într-un local cenușiu cu ușile închise, fără dosare, fără depoziții, fără martori, pe baza unor acuzații vechi de acum un sfert de veac. În aer mai zburau încă protestele venite din toate colțurile lumii și care cereau grațierea nevinovatului. Nu l-au înduplecat pe generalul condotier cu mîinile pătate de sînge. Am asistat la Paris la un miting tăcut. Cîteva mii de oameni, cu drapele în bernă.

În mijlocul lor, cernită, văduva eroului ucis.

În aceleași zile, la Londra, avea loc procesul unui fals medic al unui osteopat și pictor monden, ale cărui implicații de budoar urcau foarte sus și foarte departe în ierarhia aristocrației britanice. Primele zile ale procesului au dezvăluit o realitate cutremurătoare și monstruoasă, pe lîngă care filmul „La dolce vitta" constituie doar un episod frivol, ca o romanță. Dezbaterile au scos la iveală titluri nobiliare, sonore, un ministru de război, cîteva peruci pudrate din Camera lorzilor, atrași toți, irezistibil, de farmecele Cristinei Keller, în vîrstă de 18 ani și ale prietenei sale de libertinaj, Mandy, specialistă în racolarea numelor cu blazon.

N-au lipsit amănuntele senzaționale și licențioase: o cameră cu oglinzi, destinată libațiunilor și o alta obscură, pentru uzul heroinei. Detaliile au amenințat atît de departe ierarhia socială, încît în mijlocul procesului a trebuit să intervină o mînă de mare autoritate, care să limiteze lanțul slăbiciunilor și al participanților divulgați. Osteopatul-proxenet circula, deopotrivă, în fauna insalubră de la periferia londoneză, dar se pare că și în apartamentele dinastice.

Nu știu cum s-a terminat procesul, dar sînt informat că tinerei Cristine Keller i s-a oferit un angajament ca vedetă de film și 125.000 de dolari de către un magazin ilustrat, în paginile căruia să-și dezvăluie, cu lux de amănunte și picanterii, viața intimă.

În aceeași vară, la Berlin, un dosar voluminos dezvăluie umanității revoltate crimele lui Globke. Genocide lucide, organizate sistematic după calcule prestabilite, pe bază de „teorii" și statistici funebre. Și acest proces implică zeci de nume cu responsabilități diversificate și profunde. Fiecare pagină a dosarului scoate la iveală sute de mii de morți, sute de mii de oameni asasinați pe bază de ordine de bilanț încheiat cu acte în regulă. Numele rostite în rechizitorii și altele cîte procesul va mai da în viitor au rezonanță, sînt ale unor înalți funcționari ai administrației lui Adenauer, și circulă cu insistență în lumea occidentului. Ce importanță are faptul că asemenea indivizi care ocupă astăzi posturi responsabile în guvernul de la Bonn, au ucis acum două decenii cohorte nesfîrșite de oameni nevinovați? Justiția apuseană judecă după criterii atlantice, logica tradițională fiind de mult socotită demisionară și zvîrlită la lada cu gunoi.

Și ce dovadă mai peremptorie a acestui adevăr decît faptul că victimelor de la Oradour li se interzice orice răscumpărare post-mortem, și că urmașilor lor, cîți au scăpat din acea noapte de urgie, nu li se acordă nicăieri nici un fel de asistență, în timp ce în aceleași zile în care la Berlin se judecă procesul Globke, foștilor ofițeri naziști de pe ale căror mîini nu s-au șters încă urmele crimei, li s-au majorat pensiile ca o recunoaștere a „meritelor" în slujba celor mai funeste și mai monstruoase servicii din cîte a cunoscut istoria umană în lunga și controversata ei evoluție.

La Paris am asistat la un miting tăcut. Cîteva mii de oameni cu drapele în bernă a doua zi după asasinarea lui Julien Grimau, erou al poporului spaniol, militant pentru cauza umanității și a libertății omului.

Ploua torențial, nu s-a rostit nici un discurs, dar în tăcerea aspră și îndîrjită răsună un protest atît de aprig și de profund încît toată lumea care a asistat a plecat cu sentimentul că totuși și acolo, în acea umanitate stăpînită încă de legi strîmbe, incomprehensibile pentru spiritul nostru, se va schimba ceva.

REVISTA REVISTELOR

LITERATURA IN „FLACĂRA"

Prin însuși specificul său bine marcat, cu și datorită faptului că se adresează unor largi mase de cititori, revista „Flacăra" dispune de variate posibilități și mijloace de a contribui într-un mod eficient la popularizarea fenomenului literar, atît prin publicarea unor materiale beletristice cît și prin comentarea ultimelor apariții literare. Surprinde de aceea faptul că revista nu caută să valorifice într-o măsură corespunzătoare posibilitățile pe care le are în îndemînă. Este cu atît mai regretabil, cu cît se anunțau că în anul trecut tribuna să înscrie literatura și popularizarea acesteia printre preocupările sale curente, așa cum decît ei se și cuvine. Aparițiile cu caracter literar sînt în ultimul timp mult prea sporadice. Astfel, în trei numere ale revistei întîlnim, ca material beletristic propriu zis, o singură schiță originală. Versurile lipsesc, iar în ce privește critica totul se reduce la o cronică rezumativă. Nu e totuși prea puțin?

Este știut că „Flacăra" se adresează unor categorii foarte largi și diferite de cititori, este o revistă răspîndită, citită. Oare nu-i revine și sarcina să se ocupe de educarea gustului artistic al numeroșilor ei cititori?

Schița „Felicia" de Al. I. Ștefănescu întîrzie după părerea noastră destul de bine genul obținînd mai degrabă, unul „spectific", al literaturii care ar trebui publicată în paginile revistei. Din păcate, încă este singura incursiune literară, care aparține unui scriitor român contemporan. Schița se citește cu mult interes, este o schiță specială, limpede, folosind mijloacele retorice de bună calitate și promovează o idee morală importantă. Sentimentul prezintă un caz de degradare umană, reușește să portretizeze în figura eroinei principale o mentalitate reprobabilă, tipic individualistă.

Dintre reportajele publicate în ultima vreme, nu s-a părut mai interesant cel intitulat „Știați că e singur". Autorii (C. Bostici, G. Ciudan, E. Dancău și M. Rădulescu) prezintă cîteva reușite ale amenajărilor din cîteva cartiere bucureștene „Timpuri Noi". Reportajul izbutește să refacă, prin mijlocirea unor episoade contrastînd surprinzător, ideea că „într-o întîmplătoare socialistă problemele personale devin — și e bine așa — probleme ale întregului colectiv. Nimeni nu e singur, într-o viață socialistă știința nu își poate avea". Bună — deși nu suficient urmărită și cultivată — inițiativa de a cuprinde în redactarea rubricilor permanente (de ex. acest festivalul Carpați) scriitori și publiciști ca Mihai Mirodan, Al. Andrițoiu, Semenidis și rîndurile inspirate, bine gîndite, apărute sub semnătura criticului muzical George Bălan. Pe un spațiu restrîns el reușește să facă sensibile criteriile după care trebuie să se călăuzească asculătorul de muzică ușoară, pentru a înțelege dacă are de a face sau nu cu o compoziție de autentică valoare. Articol de material, care interesează un mare număr de cititori și care trezește să răspundă în mod convingător preocupărilor artistice ale marelor largi, merită să apară mai des în paginile „Flacării".

Rubrica de critică literară se prezintă — cum am mai spus — foarte slab în ultimele numere. O singură excepție: Silviu Iosifescu prezintă „Cartea despre vremuri multe" de Ion Pas. Sîntem încredințați că cititorii revistei ar fi interesați să cunoască mai pe larg și mai îndeaproape apariția literară recentă, să capete o imagine mai limpede asupra vieții literare. Revista ar putea conform profilului ei, să folosească mijloace specifice publicistice pentru a populariza literatura noastră actuală (de exemplu: interviuri cu scriitori, informații despre șantierul de creație, „mese rotunde", discuții cu cititorii despre preferințele lor literare, despre cărțile pe care ar dori să le citească s.a.m.d.).

Ar fi cazul ca „Flacăra" să solicite mult mai intens colaborarea unor scriitori reprezentativi din toate generațiile.

CRONICAR

MAIAKOVSKI

(Urmare din pagina 1)

în slujba ceasului de față, a realității prezente și a călăuzitorilor ei, guvernul Sovietic și Partidul".

Cel ce cîntase nu odată, cu gingășie și elan înnoitor tema dragostei, avea dreptul să zîmbească ironic pe seama confraților care tînjesc după romantismul dulceag și să-și mărturisească aderența la acel tip de poet care „în lupta noastră aprigă, dăruiește pana sa arsenalului proletariatului, fără a se da în lături de la nici o muncă, de la nici o temă revoluționară sau de construcție a economiei naționale".

Vina satirică a lui Maiakovski s-a evidențiat în lupta împotriva spiritului retrograd împotriva „riiei" birocratice și a blestematei nepăsări. Din aceste pagini, scrise cu imperisabilă aciditate, răzbate hohotul nimicitor al poporului, pasiunea pentru o etică superioară.

Pline de revoltă, ca însăși vocea conștiinței umane, sînt rîndurile dedicate diverselor aspecte ale exploatării capitaliste, pe care poetul le-a întrezărit în cele nouă călătorii ale sale prin Europa și America.

Ridicîndu-și glasul pentru a dezvălui crimele unei orînduiri neomenești, uneltirile „diavolului galben" — Maiakovski proclamă totodată neclintita voință de pace a Uniunii Sovietice.

Înalta măiestrie a operei maiakovskiene este în bună măsură rezultatul legăturii poetului cu cei în numele cărora milita prin arta sa. El nu putea concepe activitatea literară dezlegată de aceea de agitator, conferențiar și recitator în fața publicului predilect. Iată o însemnare din jurnalul lui Maiakovski: „Simbătă am citit la Novocerkasc, de la 8,30 pînă la 12,45... la ora 10 am plecat la Rostov și am citit de la 1,30 pînă la 4,30 la RAPP, iar la 5,30 la Atelierele Leniniste".

Lev Cassil povestește în cartea sa „Maiakovski însuși" — următoarea întîmplare, deosebit de sugestivă: „Maiakovski citește „E bine!" (Poemul lui Octombrie) la Muzeul Politehnic. Aula cea mare e plină. Tineretul întîmpină poemul cu entuziasm. Maiakovski rostește finalul unuia dintre capitolele poemului: „...cu Lenin în frunte, și cu naganu-n mînă..." Deodată, un tînăr ostaș roșu se ridică și strigă: „Și cu versurile dumneavoastră în inimă, tovarășe Maiakovski!" Douăzeci de ani mai tîrziu, ostașul sovietic Kirilov, a trimis Muzeului Maiakovski o carte străpunsă de schije vrăjmașe. În scrisoarea ce însoțea cartea, Kirilov arată că nu s-a despărțit de acel volum, conținînd poeziile lui Maiakovski, nici în tranșeele frontului de pe Volga...

După ani și decenii, poezia lui Maiakovski se află mereu în prima linie a luptei pentru pace și comunism, ca o inimă a lui Danco, răspînditoare de lumină. Creația genialului poet, care știa să vorbească simplu despre cele măreți, măreț despre cele simple, reprezintă un tezaur de învățăminte în cele mai diferite probleme ale artei literare.

Mărturie despre aceasta sînt fiecare rînd și fiecare cuvînt din opera artistului, al cărui portret tocmai îl privesc: în picioare, profilat — simbolic parcă — pe un fundal de afișe și placate, cu o șuviță cubiță, căzîndu-i pe frunte, cu ochi mari, luminați de o flacără gravă — se uită spre noi, scrutător, tovarășul Maiakovski.

Dan DEȘLIU

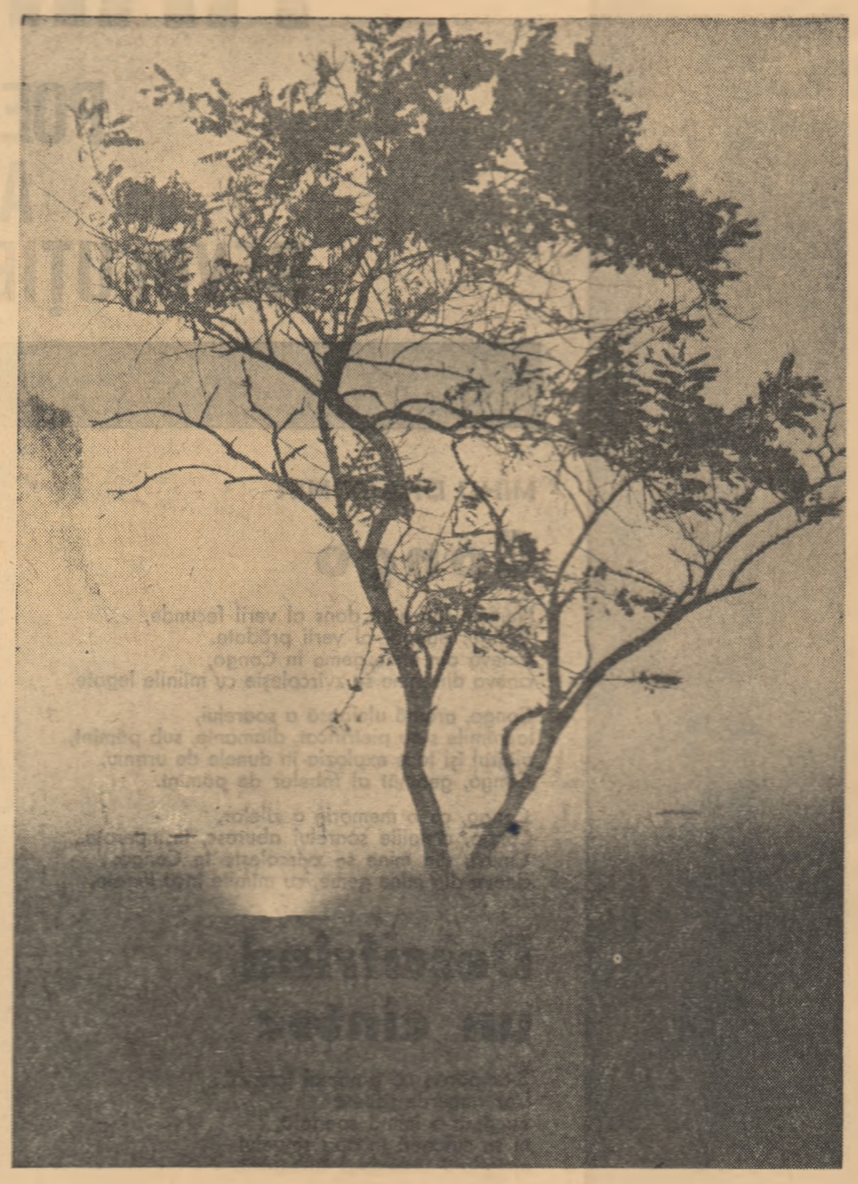

Fotografia: DAN GRIGORESCU

RĂSĂRIT DE SOARE

Colecția ORAȘE ȘI PRIVELIȘTI

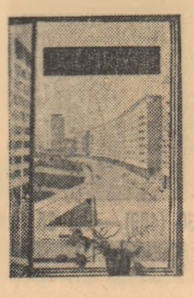

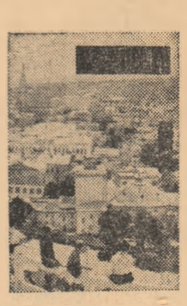

Editura „Meridiane" a luat inițiativa binevenită de a pune la îndemîna tuturor celor dornici să ia cunoștință mai de aproape de valorile naturale și culturale ale țării noastre o colecție menită să prezinte prin mijlocirea textului și a imaginii orașe și regiuni, în tot ce au ele mai caracteristic, mai revelator. Această inițiativă e pusă în valoare și de faptul că editura a hotărît să încredințeze redactarea textului literar care însoțește suita de imagini fotografice unor scriitori și intelectuali de prestigiu.

Este vorba de o succesiune de mici prezentări aproape monografice, bine întocmite, ingenios ilustrate, izbutind să îmbine priveliștea izbitoare realizată prin fotografie și comentariul inteligent. Vrednică de semnalat este atenția pe care autorii textului literar (și deopotrivă, artiștii fotografi) o acordă realizărilor actuale, operei de civilizație realizată în anii construcției socialiste. Autorii comentariilor izbutesc să creeze, prin mijloace variate și adecvate, tonalitatea de ansamblu, acel „ritm interior" al imaginii de care vorbește Marcel Breslașu în introducerea albumului intitulat „Valea Prahovei" — în sensul că izbutesc să cristalizeze o atmosferă, o ambianță.

În tovărășia unor ghizi calificați, străbatem peisaje de o uimitoare pregnanță și varietate, realizăm o excursie prin cele mai diverse regiuni ale țării, prin marile orașe (București, Cluj, Brașov, etc.) prin regiunile de mare interes turistic (Valea Prahovei, Bicazul, Călimănești — Căciulata, litoralul Mării Negre). Credem că s-a procedat bine atunci cînd s-a ținut seama de preocupările și inclinațiile personale ale fiecărui comentator. Nimic mai firesc decît să întîlnim sub prezentarea orașului Cluj semnătura elocventă a academicianului Constantin Daicoviciu. Vechi ieșan, poetul Demostene Botez care semnează textul consacrat orașului București, mărturisește a fi legat de capitala țării printr-o trainică afecțiune și trebuie spus că lucrul acesta, nota afectivă, tonul de adeziune lirică colorează într-un fel semnificativ paginile pe care le semnează. Și aici ca și în celelalte comentarii literare, se subliniază ceea ce a adus nou socialismul, faptul că „o capitală pe măsura vredniciei sale" poporul romîn a construit „deabia acum, în ultimii ani, în condițiile construcției socialiste". Bucureștiul „se înalță vesel și frumos, ca un simbol al năzuințelor poporului".

Academicianul Daicoviciu consacră Clujului pagini de mare interes, documentate și sintetice totodată, precise și în același timp sugestive. Ele reînvie în fața ochilor noștri perioada istorică „mai mult decît bimilenară", ce ilustrează marele oraș. Competenta trecere în revistă a istoriei Clujului autorul o realizează propunînd o plimbare printre impresionantele vestigii istorice și realizări culturale ale orașului transilvănean, (monumentala clădire a bisericii Sf. Mihail, restul zidului cetății de piatră ridicat după retragerea tătarilor în secolul XIII), plimbare ce se încheie, în mod firesc, cu prezentarea aspectelor actuale legate de existența Clujului, acest „centru de muncă și de creație socialistă".

La fel de izbutit ni s-a părut și albumul consacrat orașelor și priveliștilor din Valea Praohvei. Marcel Breslașu, care semnează comentariul, expune succint, viol, istoria acestor meleaguri, stabilind o semnificativă legătură între bogăția peisajului natural și impunătorul avînt industrial al regiunii. (Remarcăm, dealtfel, ca o calitate a celor mai multe dintre comentarii, faptul că acestea nu se rezumă la o descripție, oricît de inspirată, a factorului natural și a valorilor de civilizație văzute în sine, ci așează în centrul atenției **omul care a reușit să le creeze ori să le valorifice).**

Interesante ni s-au părut și volumele consacrate orașelor Tg. Mureș (text Kovacs György), Brașov (Petre Sălcudeanu), Sibiu (Lucia Demetrius). Este utilă și ideea editurii de a prezenta o serie de localități și regiuni pitorești, unele cunoscute pentru calitățile lor curative. Semnalăm în acest sens expunerea întocmită de Al. Girneață asupra localităților din Valea Oltului. Documentatul comentariu realizat de Vladimir Colin, închinat litoralului, prezintă un interes substanțial chiar și pentru cei avizați și familiarizați cu aceste locuri. Din comentariul istoric și referirile la actualitate făcute de autor, aflî multe lucruri noi.

Alegerea lui Radu Cosașu ca autor al unei prefețe cu caracter sintetic intitulate „De-alungul șoselei Oradea—Mangalia" s-a dovedit nimerită, autorul achitîndu-se bine de sarcina oarecum mai dificilă de a reface în cîteva pagini un lung și variat itinerariu geografic. Victor Vîntu izbutește să transmită patosul uneia din marile construcții ale socialismului, Bicazul, și să situeze masiva realizare industrială în contextul ei natural.

De menționat, ca avînd un rol decisiv în realizarea variatelor imagini, contribuția unor fotoreporteri ca: S. Medrea, Puiu Al. Florescu, și alții.

Inițiativa editurii „Meridiane", utilă, meritî dezvoltată. Ar fi de observat, totuși, o oarecare monotonie în alegerea lor. În acest domeniu, credem, mai rămîne oricînd suficient spațiu pentru desfășurarea inventivității și fanteziei personale. Deasemeni, unele dintre explicațiile la fotografii ni s-au părut nu întrutotul inspirate. Un singur exemplu: „Un popas la Hotelul Predeal și... o masă bună sînt binevenite oricui". Ar fi poate nimerit ca, pe cît posibil, aceste explicații să fie și ele încredințate autorilor textului literar.

I. S.

VIAȚA UNIUNII SCRIITORILOR

Miercuri 24 iulie a avut loc la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" o seară culturală cubană, cu prilejul zilei insurecției naționale a Cubei „26 iulie". Festivitatea a fost organizată de Uniunea Scriitorilor din R.P.R. și Institutul pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea.

Au participat Octav Livezeanu, vicepreședinte al I.R.C.S., funcționari ai Ministerului Afacerilor Externe și ai Ministerului Învățămîntului, scriitori. Au fost de față Manuel Yepe Menendez, ambasador extraordinar și plenipotențiar al Republicii Cuba în Republica Populară Română și membri ai ambasadei cubane.

După cuvîntul rostit de tovarășul Pop Simion secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R. au fost recitate versuri ale poeților cubani Nicolas Guillen, Roberto Fernandez Retamar și Pablo Armando Fernandez în traducerea lui Eugen Jebeleanu, Dan Deșliu, Geo Dumitrescu și Constanța Buzea și versuri originale închinate Cubei de Tiberiu Utan, Radu Boureanu și Gh. Tomozei.

Seara culturală cubană s-a încheiat cu un program artistic în cadrul căruia și-au dat concursul actori ai teatrelor bucureștene.

cronica literară

Constanța Buzea

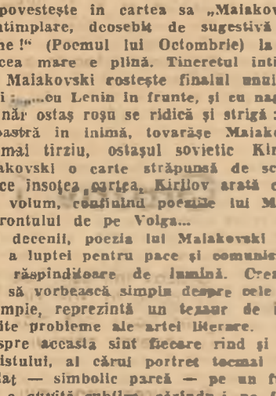

DE PE PĂMÎNT

Volumul de versuri: De pe pămînt, de Constanța Buzea, în afară că afirmă un talent poetic incontestabil, are și o semnificație mai generală, izvorîtă din împrejurarea că prin acest debut o nouă promoție de poeți începe a-și defini individualitatea în contextul liricii actuale. Difuză (adesea și confuză), avînd de învins un curios epigonism (formule poetice comune, mimetice, reluări obsedante de motive și imagini frecvente la poeții de dinainte, în fine, gesticulația unui romantism abstract, cosmologic, preluată, iarăși, fără discernămînt) — apele ei poetice încep a se limpezi, tăindu-și o matcă proprie, iar construcțiile metaforice capătă, din ce în ce mai accentuat, un suport solid într-o sensibilitate diferențiată prin cîteva elemente. Această diferențiere apare mai bine marcată în versurile lui Ion Alexandru, Adrian Păunescu, ale Anei Blandiana, Victoriei Ana Tănșan, Gabrielei Melinescu, și, evident, ale Constanței Buzea — unii cu volume, alții abia pe cale de a le pregăti, și unii și alții însă cu ambiția legitimă de a impune un stil propriu, un univers particular de viață. Este prematur a face remarci definitive în legătură cu destinul lor literar. Dar cert este că o percepție originală, proaspătă a vieții și o sensibilitate bine timbrată se afirmă, de pildă, în poemele lui Ion Alexandru, în ciuda accentelor lui ușor teribiliste, solemn patetice. Este, aici, poezia unei vîrste euforice, a despărțirii de o copilărie pe care n-a mai înghețat-o aripa de scrum a războiului. Intuiția infantilă, cu punctul de plecare în poezia lui Labiș, este transpusă pe un alt plan de percepție și asociată unei biografii poetice în care descifrăm, ca într-un filigran, elementele concrete ale realității socialiste.

În acest context poetic, cu multe nisipuri mișcătoare, Constanța Buzea se remarcă printr-o naivă gravitate și o reținută afirmare a afectivității. Entuziastă, dar fără exuberanțe, dominată de un sentiment de plenitudine, transpus, pe plan literar, cu sobrietate, tînăra poetă privește, cu ochiul limpede al unei simple femei îndrăgostite, lumea de la altitudinea iubirii ei majore. Sfiala are aici grație, percepția este reală și numai în puține cazuri formele mimetice, de care aminteam la începutul cronicii, se substituie experienței poetice autentice.

Ceea ce îmi place mai mult în poezia Constanței Buzea este străduința vizibilă de a-și obiectiva trăirile, de a asocia pasiunilor ei o experiență umană mai generală. Efuziunea sentimentală, este, pe această cale, cenzurată, iar exploziile de patetism, pe care vîrsta le stimulează, apar estompate într-un lirism desprins, în cea mai mare parte, de formele retoricii juvenile și ale romantismului speculativ. Biografia poetică proprie nu este prea bogată și autoarea caută a o suplini printr-o largă îmbrățișare a elementelor din sfera vieții socialiste. Ea respiră, cum spune undeva, prin pieptul timpului, o însuflețește dorința de a sparge strîmtul cerc al existenței diurne, comode: Vreau — afirmă — și în piatră să-ncerc / Gura condeiului meu („Plecare pe șantier"). **Realitatea îi relevă forme superioare de existență în care puritatea funciară a poetei, candoarea, setea de sublim capătă un suport durabil, și, evident, o posibilitate de obiectivare lirică. În munca aspră a pescarilor descifrează un efort uman colosal de a stăpîni stihiile, o semeție văzută la proporții biblice („Început de toamnă"). Imaginile traduc, aici, nu numai un mod plastic de a observa natura și activitatea umană, în diversele ei ipostaze, ci și sentimentul acela, mai general, de plenitudine de care aminteam, ridicat de la forma lui senzorială, elementară, la nivelul unde gîndirea poetică intervine decisiv, asociindu-i impresii și tonalități noi. Detaliile peisagistice se întrețes în mod fericit în poem, sugerînd starea de gravă euforie. Soarele strălucește încă în plină toamnă, cu o vigoare neobișnuită, căldura se prăbușește odată cu frunzele smulse din copacii încendiați de lumină, iar valurile respiră prin stolurile repezi ale peștilor. O încantație ferită de sentimentalism se desprinde de aici, o intensă participare afectivă, reținută iarăși, printr-o luciditate poetică remarcabilă:** „Pe boltă puterile toamnei sînt pline;/ Trece mai rece și barca prelungă se stringe./ Nu mai vîslim. Valul respiră, trăiește, / Chemînd neauzite stoluri de pește. / Nu ne privim. Sub tălpi peștii tresar, / Scuturînd din solzi viața odată cu stropli de apă (...) Balta crește sticloasă, / Tăind cu zbateri fringhiile bărcilor negre. / Și pescarii vin alergînd / Cu bărbile răstignite pe piept, / prin apa pînă la briu, / Să le prindă și să le-șirue, / Vin înfășurați în năvoade".

Ce e nou în aceste versuri lipsite, în fond, de strălucire imagistică? În nici un caz descripția ca atare, minuția reconstituirii cadrului. Inedită și proaspătă este percepția lirică, timbrul ferm, distinct al relatării lirice și, înainte de orice, proiecția unei sensibilități cuprinzătoare. Prin prisma ei lucrurile apar mărite, cosmice, sau micșorate, liliputane; lumea se organizează în alt mod: obiectele opace devin cristaline, fosforescente, în cadrul unui sistem de transferuri de sensuri și de interferări de planuri, propriu logicii poetice. Constanța Buzea nu stăpînește tocmai sigur acest mecanism, imaginea o ia uneori înaintea ideii, vibrînd în gol, sau încearcă zadarnic a sensibiliza locurile comune ale gîndirii figurative. Cînd, atrasă de sonoritatea lexicală, poeta spune: „Vor fi un șantier de stele, / Un cerc în cer de căi perechi" („Vor fi, odată, multe") **se naște imediat impresia că o asociere falsă, în planul percepției, face ca imaginea să devină obscură, iar versul să capete nota unei facile ritmicități.**

Exemple de acest fel nu sînt totuși prea numeroase, încît se poate concluda că, mai mult decît alți tineri poeți înclinați spre o imagistică incoerentă și substituiri spectaculoase de viziuni lirice, Constanța Buzea dovedește un echilibru și un simț al expresiei bine marcate în solul, labil, al „gramaticii" poetice. Echilibrul și sobrietatea devin, astfel, expresia unei delicate afectivități, străine de formulele degradate ale revărsării sentimentale. Chiar cu datele biografiei sale lirice, Constanța Buzea este reținută, preferînd accentele unui lirism „obiectiv" fixat în afară, dar nutrit de acea sensibilitate particulară, unică, fără de care orice veleitate imagistică este de prisos în domeniul poeziei.

Biografia morală se sprijină pe cîteva coordonate istorice generale, incluse și într-o serie de poeme din volumul „De pe pămînt", avînd valoarea unor confesiuni cu o semnificație mai largă. Poeta are conștiința unei împliniri depline, bizuite pe eforturile atitor generații de visători, răpuși de aspra soartă. Puzderia de vise și-ntrebări / care aureolează sufletul ei dornic de experiențe generoase, reconstituie jertfele unor visători obscuri. **Din aceste raporturi, sociale și afective, decurge sentimentul devotiunii și al responsabilității civice:**

„Că am venit acum abia în lume / Nu-i o-ntîmplare; visători de rînd, / în numele meu, simplu, pentru mine / Au minerit din greu cu trup și gînd. / Să apăr, și să zbor, și să revin / Tot pe pămîntul meu arzînd cu flori, / În mii de generații, mai deplin, / Și mai uman, și mai cutezător". Într-un poem închinat eroilor de la Griviță, Constanța Buzea exprimă acest sentiment mai tranșant făcînd o racordare de destin, o identificare, posibilă în planul ficțiunii, cu idealul unei epoci anterioare. Anii ei, transformați tot în atîtea trepte ale istoriei, sînt prea puțini pentru a atinge în această întoarcere în timp, evenimentele pe marginea cărora reflectează. Sacrificiul revoluționarilor n-a fost inutil — și poeta îl așează la baza crezului ei artistic: „Prin cei ce căzură eu exist, / Cunosc un timp prin marea lor cădere — / Un gol fantastic dislocat în ere" (Întoarcerea în timp).

Biografia, extinsă, cum s-a văzut, asupra unei realități vaste, se concentrează, în volumul „De pe pămînt", și pe o latură mai intimă. Ciclul „Anotimpuri de dragoste" însumează poezii de dragoste și versuri de dor sau de reacții senzoriale, legate de o vîrstă poetică individualizată. Talentul Constanței Buzea mi se pare a fi mai bine reprezentat în notele suave ale poeziei erotice și în manifestările unei adolescențe curioase, inclinate a se delimita de tot ce vine în atingere cu ea. Regăsim accente ale poeziei Magdei Isanos, fără a depăși însă limitele unei euforii stăpînite. Dorul, atît de comun în poezia populară, a pierdut nuanța lui de regret, de voluptate a durerii și a așteptării. Detașat de nucleul lui pur erotic, dorul devine o aspirație tulbure spre puritate, o presimțire a regenerării vegetale. „Bate vîntul roșu-a ploaie — / Vine vara —; nu te-mpacă... / Doarme fluerul pe masă-nlăcrimat / De dor de stea... / Plîngi în visuri, și se mută / Sufletul în lemnul dulce / Mîna aspră îl usucă / Buza arsă-l bea" (Dor de ploaie). **Presimțirile feminității — care au stimulat, deseori, o poezie a beției senzoriale, a freneziei pasionale — se asociază la Constanța Buzea cu uimirea în fața misterului fiziologic și, pe alt plan, cu sentimentul de luare în stăpînire a unor imponderabile, pînă atunci refuzate. Porii parcă se deschid enorm, devenind focare de lumină, părul se desface „ca într-o mare meduzele limpezi"** (Fetele cresc). **Observarea misterului vegetal, în dezagregările și regenerările lui succesive, inspiră, tot așa, o poezie de acuitate senzorială: în nopțile de dezghеț „se-aud repetate săgeți / de iarbă, vibrînd în pămînt"** (Culori).

Acest lirism intim se încununează cum am spus, în flora ciclului Anotimpuri de dragoste. **Reprezentările iubirii nu sînt, aici, prea vaste. Scurte accente argheziene exprimă jocul nevinovat al logodnicilor „jocul de-a sfiala" — cu inclinația spre „copilărire". Setea de candoare a dragostei a găsit de multe ori, în reprezentările poeților, un domeniu fecund în lumea copilăriei. Puterea „de a se copilări" aparține mai întîi îndrăgostiților și după aceea, poeților. Acest aforism arghezian este tradus de autoarea volumului „De pe pămînt" în poemul „Și tu n-ai fi", integrîndu-l reprezentărilor și sugestiilor pe care lumea mirifică a copilăriei le oferă: „Teme-te de întuneric, teme-te / Luna închide ochii cînd vin. / Stinge felinarul / Și atinnă-l într-un copac, / Ca pe un cap de balaur, / Și tropăie prin ogradă / Ca să mă sperii" sau, în alt poem: „Eu m-am înfășurat în soare roșu, / Ca într-o coamă leneșă de leu"** (Amiază)

În notele calme ale iubirii casnice, glasul poetei rămîne însă inexpresiv. Cîntece de soție, **exceptînd cîteva imagini mai izbutite, mi se par fără vibrație (spre deosebire de N. Manolescu, care, într-o cronică din** Contemporanul **— altfel substanțială — le socotește „suave", „un dialog subtil între femeie și bărbat"). Un stil sec, ostentativ, prozaic („Cine știe cărei seri a pămîntului / i se dăruie muzica aceasta... / Scrie tu mai departe! / „Am vrut să spun că muzica trebuie să aparțină unei seri / — E dimineața, viscol, și tu scrii. / Ce scrii acool?" etc.), calcat după formula poeziei de notație — nu este de natură să încurajeze pe cititor. Un retorism abstract minează și alte poezii ale volmului** (Creangă, Focul, Liniște). **Fanteziei poetice i se suprapun, în astfel de versuri, o gîndire banală și o imagistică nutrită prea puțin din sevele ideii. Se verifică și aici observația că talentul nu trebuie să se bizuie numai pe virtuțile lui intrinseci, pe puterea de transfigurare imagistică, ci pe observația pătrunzătoare și pe percepția adîncă a lumii înconjurătoare. Numai astfel ochiul poetului poate străbate prin lucruri, degetele pot transforma, prin atingere, obiectele de speță inferioară în aur, și numai astfel el poate auzi, ca Rilke, în tăcerea adîncă a naturii, arborii și iarba dialogînd.**

Volumul „De pe pămînt", pe latura cea mai izbutită, atrage atenția asupra unui talent remarcabil, căruia o cultură poetică și o experiență umană mai vastă îl vor întregi individualitatea.

Eugen SIMION

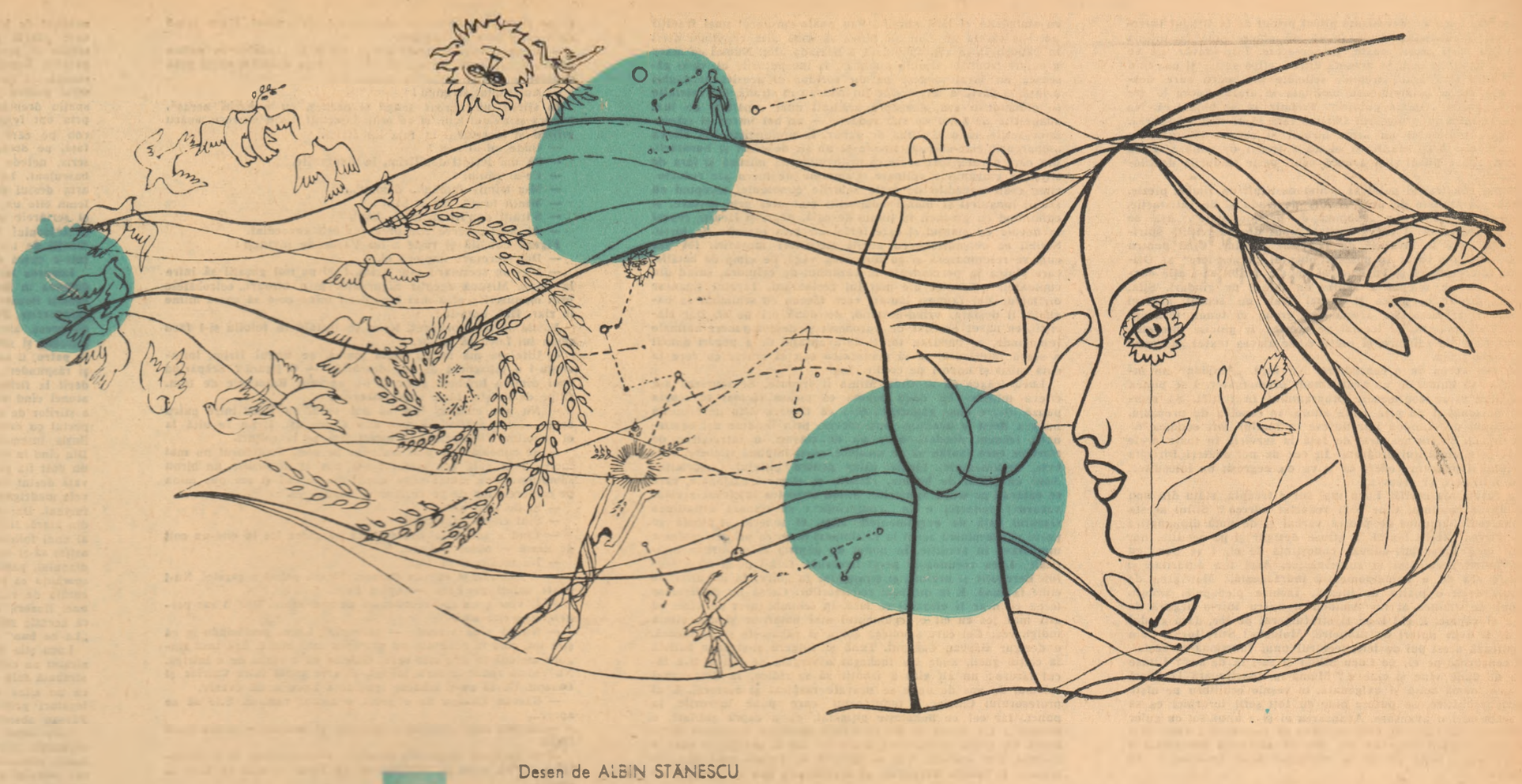

Desen de ALBIN STĂNESCU

VERSURI DE eugen frunză

Se răzvrăti lumina

Se răzvrăti lumina
în scoica de pe fund
voind să se ridice
din liniștea de smoală;
meschin i se păruse
tăcutul ochi rotund
cu incolore dire
prelinse în spirală...

O strălucire vastă
s-ar fi voit în zori,
pe depărtări stăpînă
și orbitor de-aproape;
din strîmta-i cochilie
în vis, adeseori,
se și vedea în ierbe
strălucind pe ape.

Ci-n truda ei zadarnic
rîvnea un drum spre cer
cînd marea, sus, de soare
sătulă, se răsfață –
Acolo, jos, în scoică,
pe un atol stingher,
își săvîrși cu timpul
menirea ei de-o viață.

Tîrziu abia se-ntoarse
la matca ei de sus;
abia cînd, împlinită,
o scoase-n larg pescarul.
In palma grea și udă,
într-un superb apus,
luceafăr din adîncuri
ardea mărgăritarul.

Nu-mi spuneți voi

Nu-mi spuneți voi că doar tăcere oarbă
Vom fi cîndva, la capătul cîntării;
Cînd stinse par talazurile mării
Ecoul încă stăruie să fiarbă.

Al frunții licăr e, al fiecărei,
In orice vers, în marmură, în iarbă –
In clipa chiar, grăbită să ne soarbă,
Un simbur e, de foc, al neuitării.

Tăcerea zacă-n rodiele bătrîne!
Din tot ce-am fost – zidarii și poeții –
Un cîntec roșu veșnic va rămîne.

Cum trec prin roua proaspătă drumeții
Vom trece noi în zilele de mîine
Ca un fior adînc al tinereții.

Stol așteptat

N-a fost la început cuvîntul!
Au fost țărîna, pîcle, fiara
și ochii omului
și fruntea
ce scînteia, sălbatec încă,
scrutînd, bănuitor, înaltul...

Duh izbucnit din lucru și ființă,
cuvintele veniră mai apoi
asemenea cocorilor în stoluri
ce-anunță primăvara.

Astfel îmi par aceste bolți ale vea
că ne privesc,
nedeslușite încă și tăcute,
deși de noi întruchipate...
Copleșitoare ne privesc
din frumusețea lor
nemaiostită...

Te-arată dar, e anotimpul tău,
stol așteptat chinuitor de lung!
Veniți,
Veniți, cocorii mei cei roșii!

Azi visurile noastre

Tot mai străbat cu ochi uimiți, lăuntrici,
acele nopți primare
cînd se iveau – materii distilate –
întîiele-ntrebări.

Nelămurit atunci
și căutîndu-și chipul
întîiul vis, îmi pare, se născu
odată cu suspinul,
asemeni unui abur răspîndit
pe ape mari și mute.

Rănită pasăre apoi
trecu, prin ere lungi de zgură, visul –
minune hăituită ori captivă
în colivia zeilor, pe culmi
împlatoșate cu mistere...

Azi visurile noastre
își dobîndesc pe rînd
luciditatea formelor rîvnite:
coloane sînt, de marmură, pe care
se-nalță, pentru oamenii ce trec,
multicolore arcuri de triumf.

Culori, eliberate vise

O, răstignite păsări și de-a pururi
Minuni rănite lîngă ceruri sparte,
Robite voi să scînteiați deșarte
Înfricoșînd supusele-mprejurări –

Zadarnic dau, trufaș, să vă mai poarte,
Năluci grăbite, veștede contururi!...
Culori, prin veacuri frămîntate-azururi,
Zburați, pe rînd, din flamurile moarte!

Și de-ați purtat nădejdi cîndva ucise
În negre nopți, pe șubrede trireme,
Priviți: albastre mări vă stau deschise.

Captive-n flamuri vechi atîta vreme,
Zburați culori, eliberate vise,
În noul ev de cînturi și poeme!

Aceasta-i bucuria

Aceasta-i bucuria mea dintîi:
coloane lungi de flamuri legănate,
cuptoarele arzînd la unison;
vast giuvaer – o mie de carate –
bătut în cărămidă și beton.

Aceasta-i bucuria mea dintîi:
mîndria de a spune simplu „OM",
turbine cu luceferi care plouă,
țăranul cu brevet de agronom,
și ochii grei de-o fericire nouă.

Aceasta-i bucuria mea dintîi:
Cînd frunțile ard pure și înalte;
Cînd strig: „Frumoasă clipa mea, rămîi!"
Aceasta-i bucuria mea dintîi.

Pe urmă, toate celelalte...

Cît aș voi...

Cît aș voi să-mi fii dumbrava
spre care-n lung șirag
se-ndreaptă gîndurile mele,
albastre păsări svelte
cu ciocuri de smarald!...

Zburați, zburați
neostenite încă,
gingașe aripi fecundate
cu polen stelar!

Tu să m-aștepți acolo, de-oi veni,
deși alături vom străbate drumul...
Pe cît îmi ești de-aproape, nesătul
să te descopăr nălucind departe
cînd te-ai ivi cu brațele întinse
în calea mea, dumbravă despletită,
și mi-ar cînta din tine iarăși,
ca din obîrșii regăsite,
albastre, păsările mele...

Dormi în carte, Aganippe

Intre munți, cîndva, zevzec,
Rătăcit prin basmul grec,
Nopți de-a rîndul stam la pîndă
Ars de sete și osîndă –

Căci dedat frumoasei clipe
La izvorul Aganippe
Să vă sorb tînjeam, o muze,
Dulce, roua de pe buze.

Nu veneați. Plecam aiurea.
Hohotea în zori pădurea.
Și-n zadar mă furișam
Seara, iar, sub vechiul ram...

Poate n-ar fi fost să fie
Decît veghea mea pustie,
Pas tîrșit și monoton
Lîngă rîul Ericon...

Dar cu lira prinsă-n șold
Poposii mai ieri pe Olt –
Munții, sus, îmi luminară,
Șesul, jos, era vioară,

Și sub ochiul meu mișelnic
Stol grăbit țîșni părelnic,
Chicotind bău sub stînci
Apa codrilor adînci.

Erau muzele! Ce zvelte!
Legănau în dans unelte
Și treceau ca din baladă
Pe sub codru, la brigadă.

Slavă dar frumoasei clipe!
Dormi în carte, Aganippe!
Muze dacă vreau, găsesc
Lîngă Oltul romînesc.

Preludiu

Știam atunci că vei veni, suavă,
Cu primul stol, odată, de cocori;
Deși erai tăcere doar și slavă
Te presimțeam în muguri și-n culori...
Parfumul tău îl bănuiam aiurea,
Din liniști mari știam să te-nfirip;
Cînd suspina, în nopți de dor, pădurea,
Îți prevedeam necunoscutul chip.

Strigătul înalt

Tăceți suspine anodine,
Cîntări de scamă, cenușii!
Eu cred în sunetele pline
Ce știu să fulgere-n tării.

Ecouri proaspete se cer
Sunînd în bolți și piscuri noi,
Ca prin vărătecele ploi
Rostogolite lung pe cer...

Dar ca să urce plin, în salt
Arzînd ca fulgerul pe stînci,
Eu știu că strigătul înalt
Se naște-n șoaptele adînci.

Leagăn alb

De-a lungul trecerilor toate
nu cred să fi privit vreodată alții
ca noi de răscoliți și tulburați
în fața ta, lupoaică blestemată,
o, nesătulă-n veci
durere omenească...

Mai tulburați ca noi
nu cred să fi privit vreodată alții
în ochiul tău absurd
ca în pustiuri o fîntînă stearpă
lîngă care, negre,
zbîrcite de arșiță,
zac oasele acelor ce-au pierit
de sete.
Atîta doar că-n fața suferinții
noi descifrăm și sensul și mișcarea
ce au zăcut în noi, adînc, neizbucnite,
atîtea mii de mii de vremi,
sporite veșnic, așteptînd mereu,
supremul salt în noua calitate.

Atîta doar că-n fața suferinții
nu ne plecăm genunchii;
sub ochiul ei de mîzgă, putrezit,
noi ridicăm ca pe un steag în brațe
un leagăn alb,
un leagăn foarte alb.

Grozav îmi ești

Grozav îmi ești, negustoraș de pile,
Cu pana ta, să-i zic transcendentală...
Cînd Paris încă mai scîncea în poală
Tu săgetași călcîiul lui Achile.

Prin urechiușa acului, ovală,
Strecori cu sîrg cogeamite cămile;
Și ce idei împroști, și ce subtile,
Cînd îți destupi o nară genială...

O, de-aș fi eu, ca tine, „analitic",
Mai nu știu cum ți-aș încheia portretul,
Nu te-aș rima, banal, cu: iezuitic.

Dar ce să fac? Eu nu cunosc falsetul.
Știu doar atîta că te vrei și critic,
Și mi-am jignit, scriindu-te, sonetul.

Către poezie

Cu ochi de-atîta vis lucizi,
Chemînd m-alungi, din brațe-mi luneci...
Mă naști mereu și mă ucizi,
Lumină, tu, care mă-ntuneci.

Alerg spre tine și mă tem
Și-ți caut pașii ce mă dor;
Și te rîvnesc și te blestem,
Nesomn al meu renăscător.

Ca din răsfrîngeri de oglinzi
Răsai oricînd, oriunde,
Din mii de ape te desprinzi
In stranii jocuri și rotunde...

Ah, smuls din vrajă, nesupus,
De mult zăvorul mi-aș fi pus,
Zăvor cu lanț la poarta grea,
Să-mi văd și eu de tihna mea.

Dar iată, e un semn în larg,
Visate țărmuri se încheagă...
Și lira-mi de-aș voi s-o sparg,
S-ar aduna, din nou, întreagă!

Și trec milenii vechi și pier,
Noi ceruri ard în vechiul cer,
Și oamenii, cîntînd sub stele,
Te vor și-n cîntecele mele...

Mă-nalț atunci spre ei, mănunchi
De foc și floare și țărînă, –
Și-ți cad, cumplito, în genunchi,
Măreață dragoste păgînă.

Asadar, Lucu nu deschisese plicul primit de la Oficiul Intercultural si Turistic. Aminase ca de obicei pînă la ultima clipă, ca să-şi cruţe, poate, o neplăcere. Într-adevăr, nu se aştepta la nimic bun. Şi această ultimă clipă sosise şi ea, cînd Lucu suia fără grabă treptele scîlciate ale scării care, descriind o curbă primejdioasă înclinată în afară, ducea la redacţia gazetei „Opinia publică". Trebuia să se hotărască. Nu putea să intre la profesorul Chiriac fără să fi citit scrisoarea. Deasupra palierului un ornic hirbuit şi rotund îi arăta, cu singurul său braţ, ciuntit şi el, că e trecut de amiază. Lucu se opri, rupse plicul şi-şi aruncă ochii peste rîndurile dactilografiate.

Chipul său tras şi palid se schimonosi într-un zîmbet pieziş. Zîmbet de Mefisto de afiş, zîmbet de ciudă şi de satisfacţie. Trecuse cu succes un „examen de perspicacitate". Aşa se numea, pentru el şi cîţiva iniţiaţi, unul din exerciţiile spirituale pe care le învăţase de la Fane Chiriac. Cînd pentru întîia oară s-a văzut în posesia plicului cu „en-tête" al Oficiului Intercultural şi Turistic, el nu s-a grăbit să-i afle conţinutul. Ca un telepat a rămas un minut pe gînduri. Ştia, fireşte, despre ce putea fi vorba. Dar nu sensul misivei primite îl interesa, nu acesta era greul, ci tonul, termenii folosiţi, întorsătura. Şi tocmai pe acestea le ghicise întocmai. Cîteva clipe de adîncire, şi parcă citise aievea textul „adresei" pe care o ţinea.

Nu era vorba de o concediere. Nu încă. „Amidon" nu îndrăznise. Ci numai de un avertisment premergător. Îl pusese în vedere să se conformeze programului instituţiei. Să semneze personal şi nu prin mîna altora, în condica de prezenţă. (Bădăranul de Amidon introdusese în înaltul for, condica de prezenţă...). Să fie neapărat de faţă la serviciu în toate orele fixate prin amintitul program. În caz de noi abateri Direcţia Oficiului îi pune în vedere că îi va da negreşit un inlocuitor. Fără întîrziere şi preaviz.

Cu răsuflarea oprită, Lucu mai sui o treaptă, stătu din nou locului, se încruntă. Cine o fi redactat adresa? Stilul acesta hermafrodit, amestec de proces verbal şi de notă diplomatică ultimativă... Reciti textul. Îl ştiuse desigur şi pe necitite, dar acum cînd luase într-adevăr cunoştinţă de el, i se păru cu desăvîrşire neaşteptat şi surprinzător. Acel ton autoritar şi agresiv era de o nemaipomenită îndrăzneală... Mai greu de mistuit decît o piatră de moară. Închise pleoapele, ametit. Chipul de albinos al lui Amidon îi apăru într-o negură de sînge şi văpaie. E el! L-ar fi străfulgerat pe loc, dacă gîndul lui ar fi avut puteri de nimicire. Molusca! Stîrpitura! Cum de cutează acest pui de lele, feciorul unui funcţionăraş poştal, să-l cenzureze pe el, pe Lucu Silion şi să-l ia de sus? Uitase oare de unde vine şi cine e? Mamă-sa, funcţionară la Poştă şi ea, o iazmă boită şi oxigenată, în veşnic echilibru pe nişte tocuri acrobatice, se pusese bine cu toţi şefii ierarhici ca să nu scape nici o avansare. Avansarea ei şi a unui soţ cu guler şi manşete de celuloid, care se făcea că n-aude n-a vede. Mai rar aşa „poştă", nimic de zis. Dar ce strașnică orînduială e aceea care-l pune pe el la cheremul unui ipochimen ca Amidon.

cu aminările ei fără sfîrşit... Sau poate corolarul unei tradiţii potrivit căreia un ziar nu putea să aibă altă reşedinţă decît în păucherniţa suprapopulată a Sărindarului. Numai cu mare greutate izbutise „Opinia publică", la începuturile ei, să-şi găsească un local modest pe un coridor al acestei hardughii uriaşe. O parte a ferestrelor lui dădeau în stradă, iar celelalte se deschideau sus, deasupra grădinii unei ospătării de lux, adăpostită de holul de sub redacţie — un hol imens şi sinteticelor serile, ca o căpăţînă de zahăr. În prelungirea lui, cîteva „separeuri" clar-obscure fireşte şi un şir de oficii şi bucătării, din care pornea spre toate caturile migraţia mistică şi fără de sfîrşit a gingăniilor culinare. Camerele de lucru ale redactorilor erau năpădite de toate soiurile cunoscute, începînd cu şvabii lunguieţi şi blonzi adăpostiţi mai ales prin sertare, şi culminînd cu gîndacii în ţinută de gală, negri şi lăcuiţi, repezi la nevoie ca glonţul şi care forfoteau prin coşurile de hîrtii. Scribii se obişnuiseră cu aceşti iscoditori musafiri, tot aşa cum se resemnaseră şi cu duhoarea vagă, de cimp de bătălie, care plutea în permanenţă în văzduhul de celuloză, suind din cuptoarele vulcanice ale marelui restaurant. Taraful ţigănesc dirijat de doi faimoşi lăutari care făceau cu schimbul la baghetă, îi desfăta, vrînd-nevrînd, de două ori pe zi. Dar ziariştii, cu nasul obsedat de mirodenii şi descompuneri animale fumegînde, se bucurau totuşi de avantajul de a pogori numai o scară interioară, ca să prinzească sau să cineze cu zece la sută rabat şi uneori pe credit lung.

Lucu trăgea cu urechea. Minia îi trecuse. Se scurseră aşa cîteva minute. Îşi dădu seama că picase tocmai în scurta pauză dintre două răbufniri. Ştia că tăcerea asta neobişnuită nu era decît o acalmie. Într-adevăr, prin inaltele uşi capitonate, izbucni deodată o larmă de glasuri, o întretăiere de zbierete care căutau să se înalece, să-şi impună silabele, vorbele, argumentele, făcute căluş pentru gîtlejul „celorlalţi". Apoi un puhoi de hohote, răcnete şi clamori pasionate, care se căţărau pe scara sunetelor. Silion cunoştea înţelesul acestui vacarm: redacţia e în „conferinţă": se fixează atitudinea ziarului faţă de evenimentele zilei. O sonerie stridentă se porni să ciurulască aerul la răstimpuri dese, ca printre cabinele unei nave în derivă. În nodul de năpîrci al glasurilor întărîtate, Lucu recunoaşte pe-al fiecăruia. Iată-l pe-al directorului. Beregătit şi prelung şi strangulat în suire, ca un urlet de ciine la lună. E în mijlocul redactorilor. Ca să nu gesticuleze (ceea ce n-ar fi elegant) se lasă, în schimb, încet pe vine, cu atît mai jos cu cît e argumentul mai hotărîtor şi mai sfîntă indignarea. Cel care spumegă acum şi răguşeşte şi se înecă, e desigur Răsvan Casapul. Tună şi fulgeră şi-şi duce batista la colţul gurii, unde s-a închegat o virgulă de salivă. S-a făcut tăcere: un alt glas a izbutit să se ridice, la diapazonul cel mai de sus de unde se prăvale răspicat şi doctoral. E al profesorului Chiriac. E tonul celui care pune lucrurile la punct. Iar cel ce hohoteşte piţigăiat, ca o capră gidilată, e desigur... Un hohot de ris se umflă băieţeşte dominînd tărăboiul. Cu grabă şcolărească, Lucu îşi luă o poziţie pe care o socotea mai corectă. Uşi se dădură de perete, paşi duduiră încoace şi încolo. Trepăduşi cu manuscrise sau cu spalturi de

IION VINEA

a patra putere

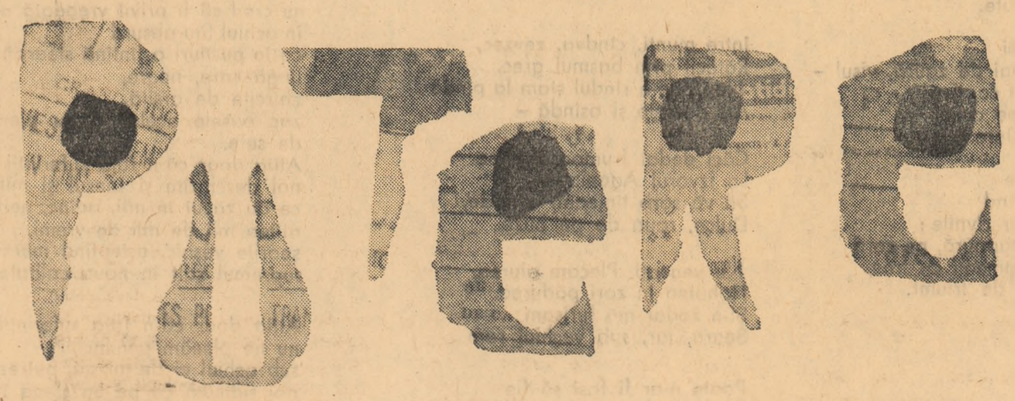

„A patra putere", e un capitol din romanul „Lunateciî" care va apare la E.P.L. Romanul se petrece în epoca dintre cele două războaie mondiale. O suită de scene şi tablouri ne arată societatea românească de atunci. Acţiunea nu se desfăşoară de-a lungul unei singure intrigi, ci se alcătuieşte dintr-o împletire de intrigi în jurul mai multor eroi „principali". Ei aparţin claselor conducătoare, plutocraţiei, faunei politicianiste şi preset burgheze, mandarinatului biurocratic şi demimondului înconjurător.

Cînd a rămas văduvă, mama lui Amidon a deschis o casă de rendez-vous pe cheiul gîrlii, pe lîngă prefectura de Ilfov. O casă de încredere; nici un incident, nici un flagrant delict, nici un scandal, de-a lungul a cincisprezece ani. Un salon de dans, de muzică şi de artă, în care un provincial fără experienţă s-ar fi putut duce cu soacra, cu nevasta, cu sora de măritat şi copiii, fără să-şi dea seama unde se află. Intrarea însă nu era îngăduită oricui. Trebuiau două recomandaţii de la veteranii instituţiei. Iscusită femeie. Şi-a trimis feciorul să-şi facă Dreptul la Paris, cu o bursă de stat rotunjită cu bani de acasă. Floare la ureche pentru fosta patroană de pe cheiul gîrlii. Amidon a descins de-a dreptul într-un hotel deochiat din Cartierul latin. Nimerise acolo fără adresă. Colegii spuneau că l-a tras aţa. Dar l-au acceptat fără şovăire, fiindcă plătea consumaţiile. De pe atunci, din cîrdăşiile lui de la Paris i-a intrat în cap lui Amidon că face parte din protipendadă. Bun de cinste şi linguşitor şi tot împărţind la imprumuturi mărunte, şi-a făcut cu vremea chiar şi prieteni. După şase ani de vesel exil, ce obîrşie oare nu se şterge? Lasă, lasă... Dacă va fi nevoie, Lucu are să-i aminteasca toate astea. Cînd va veni momentul. Ah! ce sălbatică şi supremă voluptate: să-ţi striveşti duşmanul sub picioare. Tăcere, deocamdată. Răbdare şi pregătire. Aceasta e tactica celor calmi şi puternici.

Şi Lucu porni din nou, suind treptele, arar şi cîte una, ca şi cum le-ar fi numărat. Pe lîngă el se perindau, în sus şi în jos, siluete fără chip, repezi umbre care din cînd în cînd îl salutau mototind grăbit din cap sau ducînd două degete la pălărie. Dar nu-l vedea decît pe Amidon, scăldat, ca un cadavru spelb, într-o aureolă lipicioasă şi purpurie. Timplele îi zvîcneau. Se silea totuşi să-şi adune gîndurile. Aşa. În postul lui de înalt demnitar, Amidon stă ca un comandant de cetate. Cuvîntul lui e lege. Te scoate din pîine cu o simplă parafă. Cît ai bate din palme, te pomeneşti şomer, apoi un purtător de jalbe şi memorii, o nobilă victimă care bate la uşi istorisindu-şi necazul — un nepoftit plicticos şi ridicol. E greu să te mai altoieşti pe locul din care al fost scos ca o măsea stricată. Nu trebuie să ajungă aci. Are să rămînă pe dinăuntru orice s-ar întîmpla, are să se dea la fund ca o cîrtiţă, are să facă pe mortul. Cu preţul unor umiliri trecătoare, va rămîne unde e. Slavă domnului, mai există mijloace. Amidon nu e învincibil. Are rude la Ierusalim, desigur, dar are şi duşmani: sînt toţi aceia care vor să-i ia locul. Sînt mulţi dar răzleţiţi şi stau cu mîinile în sîn. Trebuie să-i adune şi să-i asmută. Peste cîteva clipe, Lucu are să-l vadă pe Chiriac, profesorul lui de carte şi de viaţă: de la el o să înveţe ce e de făcut. Rău a ajuns: să-şi caute aliaţi şi protectori împotriva lui Amidon. Ah, dacă întîmplarea i l-ar scoate o dată în cale, pe o potecă de codru, într-o noapte fără lună... N-ar mai avea nevoie nici de aliaţi nici de protectori. Acolo numai puterea năpraznică şi sfînta mînie au cuvîntul.

Lucu se opri la primul etaj, într-un fel de tindă prăfuită şi care, lărgindu-se din ultimul palier al scării, ca o arie, servea de sală de aşteptare. Se lăsă obosit pe o canapea desfundată şi-şi rezimă capul pe spătarul ei. O mobilă de stil, pogorîtă aci din muzeul anonim al podurilor de casă bătrînească. Rezimătoarea se alcătuia din trei medalioane mari, încadrate în lemn de nuc şi a căror umplutură de cîlţi răbda prin învelitoarea destrămată ca nişte cîrcei mustăcioşi într-un obraz scofîlcit de bătrînă. Lucu îşi căută un locşor să se cuibărească. Prin materialul de rips decolorat, drolurile ieşite pe alocuri la iveală îl treziră îndurerat la realitate. O mizeră privelişte îl înconjura. Nici o măsuţă, nici un scaun imprejur, afară doar de o scuipătoare albă de metal smălţuit, în care se descompuneau fără grabă, într-o apă deasă şi gălbuie, cam o duzină de mucuri moi. Un dreptunghi de carton alb, şnuruit, atîrna strîmb de un cui în peretele din faţă. Lucu citi: „Domnii reporteri sînt rugaţi să nu plece înainte de a veni". Lucu îşi alese alene, schimbîndu-se de pe o coapsă pe alta, o poziţie mai pricinică şi privi în jurul lui sucindu-şi gîtul în toate părţile. Nimeni care să-l anunţe. Nimic nu se schimbase în aspectul păgubos şi jalnic al sălii de aşteptare care părea că ţine mai degrabă de vreunul din acele „birouri de plasare" cu duşumele pătrunse de praf şi stropite cu pilnia de apă, ale Bucureştilor de altădată, decît de redacţia simandicoasă a unui organ de atitudine şi control. Nici infuzia de aur făcută de inginerul Androne gazetuţei muribunde de odinioară, nici intrarea lui Fane Chiriac în redacţie nu clintiseră starea de lucruri găsită rînd pe rînd la sosirea lor. Praful se încrustase cu dire cenuşii în parchetul mişcător şi nesigur ca într-o locuinţă cu stafii. Poate că atîta sărăcie menţinută cu sfinţenie trebuia să ofere vizitatorilor o privelişte de boemă eroică, în care vreo duzină de idealişti flăminzeau scriind de zor pentru binele obştesc. Sau nu era decît urmarea firească a neglijenţei

corectură fluturînd în mînă, trecură pe lîngă el, suind sau coborînd scările în fugă. De la Cameră şi Senat începură a sosi reporterii, luînd şi ei treptele cîte două: mai puteau strecura cîte o însemnare la „ediţie", o simplă informaţie, un elogiu discret sau o insinuare perfidă, pînă nu se încheia pagina ultimă. Dar trebuiau să se grăbească. Vor îndupleca paginatorul cu un pachet de ţigări sau, la nevoie, vor mîtui pe colegul lor, ajutor de secretar de redacţie.

Răsuflînd anevoie, un bărbat rumen, cam ţeapăn însă şi indesat, străbătu cu o siguranţă muscular, sala. Era Paul Plahida, şeful „cartelului", adică al reporterilor de ministere, care se întîlnesc zilnic să facă schimb de informaţii şi impresii. E o demnitate onorifică, dar care nu se capătă decît dacă eşti ţanţoş şi înfipt cînd şi unde e de trebuinţă. E o veche cunoştinţă a lui Lucu. Celălalt însă nu luă seama la el. Între ei legăturile, deşi amicale, nu par bine lămurite. Silion simţea că nu înseamnă mare lucru pentru Plahida, care la rîndu-i n-are nici o îndoială că nu reprezintă pentru Lucu nimic. Viaţa îl atrăgea în chip diferit pe fiecare. — Pe mine, i-a declarat într-un rînd şi fără nici o introducere Plahida, — nu mă interesează nici muierile, nici băuturile, nici cărţile. — Ce pot să-ţi fac — i-a răspuns Lucu — eu nu pot fi un izvor de informaţii. Au ris amîndoi, stringîndu-şi mîna. De atunci, salutul scurt al lui Plahida, privirea lui metalică şi piezişă, i-arată, în trecere, că lucrurile au ajuns între ei la un punct mort. Privirea lui Plahida îl urmăreşte totuşi. Metalică — e de sigur metalică. Dar de un metal şters, ca un fund de tabacheră de duzină.

Paul Plahida dispăru. E iureşul cel mare al amiezii. Cîte un vizitator intimidat, tuşea formal în mijlocul sălii, se oprea nedumerit la o uşă, bătea fără să capete răspuns, iar în cele din urmă lua o hotărîre şi intra.

— Vasile! Unde e Vasile? Sun de o juma' de ceas. (Soneria încetase).

Izvorul acestei energice plingeri era beregata noduroasă a unui tînăr şi firav bărbat, mijlociu şi adus din spete, lemnos şi scobit ca o cobiliţă oltenească — apărut cu eleganţă în cadrul uneia din uşi. Prin ochelarii săi cu ramă de aur căuta furios prin sala aproape deşartă o fantomă veşnic absentă, în vreme ce-şi trecea nervos prin părul castaniu şi luciu, un pieptene de buzunar. Ochii săi, de culoarea cleiului, străluceau vioi, cu sticlirea inteligentă a miopilor cînd privesc prin lentile. Lucu se ghemui pe locul său. O clipă avu nesocotita nădejde că Ifrim, secretarul „Opiniei" omul de încredere al direcţiei şi mîna de fier a întreprinderii, nu-l va zări. Dar acesta, cu un zîmbet gata făcut îi şi întinsese o mînă cordială: — Să trăieşti, frate Lucule, de ce stai pe sală? Ne-ai adus ceva? Şi interpretînd just mutra spăsită şi gestul dezolat al lui Silion, adăogă: — Nu face nimic, ai să ne dai un foileton pentru numărul de Crăciun. Îi strînse mîna privind printr-însul ca printr-o ceaţă în golul dimprejur: — Nu cumva l-ai văzut pe Vasile? Unde mă-sa o fi? Îşi mai roti o dată ochii şi oftă, cu o prefăcută resemnare de blînd seminarist: — Las'că dau io de el. Mata pofteşte, rogu-te, la mine. Îl caut, desigur, pe Profesor. E ocupat: chestie de cîteva minute.

Şi împingîndu-l cu politeţe, îi dădu pasul spre secretariat. Urmîndu-l, îşi petrecea mereu pieptenul prin pletele lui lucioase care se despărţeau totuşi, de-a lungul unei cărări de sidef, căzînd în două şuviţe late şi rebele, de-o parte şi de alta a capului, încadrîndu-l ca două urechi de prepelicar. Lucu îşi stăpîni un suris. Şuviţele acestea îl preocupau veşnic pe Ifrim. Îl siciiau ca o insurecţie permanentă, ca o forfotă de contrabandişti într-o zonă de frontieră... O anarhie capilară foarte nepotrivită cu estetica de birocrat a lui Ifrim şi cu tipul ideal pe care şi-l croise în închipuire şi în oglindă.

Se găseau într-o încăpere nu prea mare, cu pereţii albi, de curînd văruiţi, netezi şi goi ca într-un arhondaric. Un vast birou de fals abanos, un fotoliu şi două scaune la fel. Nici covor, nici podoabe. În schimb, nelipsita scuipătoare într-un colţ. „Seminaristul ăsta, gîndi Lucu, şi-a realcătuit un cadru bisericesc în plină redacţie. E un fel de a-şi potoli păreri de rău şi căinţe vechi. M-aş mira să nu-l întîlnesc şi pe Mareş pe aici. Mă simt ca în biroul unui dricar".

Cînd Silion şi Ifrim pătrunseră în secretariat, doi vizitatori care aşteptau în picioare, se înclinară cu respect.

— Poftim! exclamă Ifrim fără să le răspundă la salut — adineauri nu era nimeni aici. Pas de mai lucrează în condiţiile astea. Şi, întorcîndu-se spre ei:

— Domnii mei, pe unde aţi intrat? În tot cazul, nu v-am introdus eu. Regret, dar nu putem sta de vorbă acum. Diseară la opt vă stau la dispoziţie. Şi, deschizîndu-le uşa:

— Fiţi buni vă rog, nu vă reţin.

Lucu se uită cu admiraţie la omul acesta care ştie ce vrea şi, pe cînd necunoscuţii se strecurau binişor afară, Ifrim reluă cu aceeaşi voce de stentor:

— Vasile! Vasile! unde mă-ta eşti? Şi, apăsînd cu palma pe toate butoanele de sonerie de pe masă deodată, stîrni pînă departe o alarmă metalică prelungită:

— Am căpiat strigînd!

În sfîrşit un bărbat scund şi oacheş, cu o barbă neras, neagră şi numai ţepi, şi cu ochii injectaţi, tiviţi cu roşu, apăru gîfîind şi încremeni în faţa lui Ifrim.

— Unde mi-ai fost?

— Să mă iertaţi don'Ifrim, la tipografie.

— Ce-ai căutat?

— M-a trimis domnu'... domnu'...

— Minţi, brută, iar ai băut!

— Străiţi don'Ifrim, n-am băut.

— Ai cincisprezece zile preaviz: eşti concediat.

Figura buhăită şi roşie a lui Vasile se înveneţi:

— Don'secretar! imploră el.

— Nici un secretar! tăie Ifrim. Laşi pe toţi guşaţii să intre la mine. Mişună agenţii Siguranţei prin birouri, cotrobăiesc prin manuscrise, ştiu mai bine decît mine ce-o să apară mîine în ziar. Hai, cară-te!

Vasile se făcu nevăzut. Ifrim se instală în fotoliu şi-i făcu semn lui Lucu să ia loc.

— Uite-aşa mă freacă toată lumea, se tîngui Ifrim, întinzîndu-i o tabacheră de aur deschisă: — O ţigară? Scăpărind apoi dintr-o brichetă galbenă, i-o aprinse. Rotocoale de fum. Clipe de linişte. Lucu rupse tăcerea:

— Nu ştiu cum aş face să pot vorbi cu Fane între patru ochi — zise arătîndu-i spre una dintre uşi. Ifrim se uită la el zîmbitor. Pleoapele i se încreţiseră pe la colţuri.

— Se cunoaşte că n-ai mai dat pe aici. Profesorul nu mai lucrează în sala cea mare. I s-a pus la dispoziţie un birou somptuos. S-au mutat nişte misiţi din imobil şi am pus mîna pe camerele lor de pe coridor — adăugă el.

— Şi de cînd asta?

— Sînt cîteva săptămîni.

— Cînd a intrat la ziar de-abia îşi găsea loc la cîte-un colţ de masă — observă Lucu.

— I-a încălecat pe toţi.

— A mai rămas Răsvan Casapu. Vioara primă a gazetei. Nu-l poate suferi pe Fane — opină Lucu.

— Îi vine greu să-l recunoască de mai mare. Dar îi sar pernele una cîte una.

— Nu-mi vine a crede — întîmpină Lucu, prefăcîndu-se că ştie tot, cînd în realitate nu pricepea mai nimic. Era însă singura metodă să afle cîte ceva. Ghicise că e vorba de o intrigă. Nu există redacţie fără intrigi. E vreo luptă între Chiriac şi Casapu. Ca să nu-şi trădeze ignoranţa Lucu urmă evaziv.

— Răsvan Casapu nu e prost, e numai vanitos. Ştie să se apere...

— Eu îmi apăr sărăcia, şi nevoile, şi neamul — recită încet Ifrim.

— Şi pe bună dreptate: „Opinia" e creaţia lui. El a înfiinţat-o. El l-a găsit pe Androne şi l-a făcut să vină cu bani la gazetă.

— Nu ni-i nouă dat să judecăm ci numai să alegem — rosti sentenţios şi prudent Ifrim. — Toată „chestia" e între ei doi. Care pe care! Noi, ceilalţi, nu contăm: simpli chibiţi. E un război de toată frumuseţea. Stau şi mă uit şi mă simt gata să sar în ajutorul învingătorului.

— Numai s-o faci la timp: nici prea tîrziu, nici prea devreme.

— Aici e aici — exclamă Ifrim, aplecîndu-se în fotoliu şi punctînd cu arătătorul în văzduh. — Cred că nu mai e mult de aşteptat. Păcat de spectacol. Să-l vezi pe Răsvan Casapu. Mai zbuciumat ca oricînd. Fumează ţigară după ţigară, horcăie, ricîie, scuipă, răcneşte, dă din mîini, clocotitor şi zgomotos ca o motocicletă. Şi în faţa lui, stă Chiriac. Calm şi stăpîn pe sine, măsurat, aţintit la nu ştiu ce glas lăuntric, dar gata să se destindă ca un arc la nevoie. Îţi vine să crezi uneori că o să se încaiere ţigăneşte. Se apropie unul de altul atît de mult, că-şi tamponează mutrele între ele şi fiecare îşi vede chipul oglindit în lumina ochilor celuilalt. Nimic! Nu e decît o discuţie pasionată. Adevărata luptă se dă pe sub pămînt, pe tăcute, prin salturi de apropiere pe întuneric, prin cîte-o hrubă dibuită cu sapa. Eu ca teolog ştiu să preţuiesc o astfel de lucrare.

Ifrim clătină din cap admirativ şi tăcu.

Lucu aflase despre ce e vorba. Dar se feri să-şi dea pe faţă uimirea.

— Prin urmare, zise el cu o indiferenţă prefăcută şi lacom de a şti cît mai multe — Răsvan Casapu a încetat de a mai fi şeful de redacţie?

— N-am zis asta — protestă Ifrim: dar profesorul nu e om să-şi facă un obstacol din titulaturi. Ehei!

Lucu aşteptă continuarea. Ifrim tăcea. „Face pe sfinxul" gîndi Lucu. Trebuia negreşit să-şi dea bine seama cum stau lucrurile şi care e poziţia lui Chiriac, biet venetic într-o redacţie în care totul era Casapu, iar Androne, directorul, un simplu finanţator cu interese de furnizor la Căile Ferate.

— Ciudat! exclamă el. Eu nu sînt de părere că Profesorul nu se preocupă de titulaturi. În fond, e dornic de măriri şi onoruri. E slăbiciunea lui. Nu-l văd în chip de om de paie. E drept că ştie să se stăpînească. Dar e prea orgolios şi conştient ca să se resemneze. Nu-i convine să lucreze ca o carie la umbra lui Răsvan Casapu sau chiar a lui Androne. Şi dacă se stringe ca un resort e ca să se destindă mai cu putere la o adică.

Zicînd acestea, Lucu se întreba dacă nu cumva simplifica prea mult psihologia străinului său protector. Ifrim vorbi:

— Eu n-am zis că nu-l preocupă titulaturile. Am zis că nu-şi face din ele un obstacol: asta e altceva.

— Fii mai explicit, — îl îndemnă Lucu.

Ifrim oftă ca un pedagog ce se pregăteşte să ţină o prelegere unui elev naiv sau greu de cap:

— Există — începu el — mai multe modalităţi de a te descurca în materie de titulaturi...

— Dintre care cea mai bună e să le desfiinţezi pe toate — îl întrerupse Lucu.

— Asta se cheamă a lua taurul de coarne. Aşa procedează un ageamiu. Dar Profesorul nu e ageamiu. N-are nici un interes să întărîte taurul. Va căuta un alt procedeu. Ghici!

Lucu rămase pe gînduri.

— Nu încreţi fruntea — îl dojeni Ifrim. Caută bine.

— Am găsit. Va face să se golească titulaturile de conţinutul lor. Aşa cum îi laşi unui general gradul, dar îi iei comanda.

— Te-ai apropiat — îl încurajă Ifrim. Mai caută!

— Va înălţa în acelaşi grad şi pe alţii: bagatelizarea, printr-un fel de inflaţie.

— Te-ai depăşit! Treci la loc! Să-ţi spun eu.

Şi rezimîndu-şi coatele pe masă, Ifrim continuă pe un ton confidenţial:

— Profesorul şi-a luat şi el un titlu — din iniţiativa directorului, firește! Subdirector. Ai înţeles? Androne, director, Chiriac, subdirector. Casapu, redactor-şef. A băgat un fel de pană între direcţie şi şefia de redacţie. Deocamdată e numai o funcţie de interior. Mîine-poimîine o să apară şi pe „entête"-ul „Opiniei". Şi atunci, adio Răsvan Casapu!

Lucu socoti că e nimerit să se mire niţel.

— Dar Casapu e cel mai bun condei al gazetei. Pamfletele lui au făcut succesul „Opiniei". Eu nu le citesc, nu-mi plac violenţele...

— Nici bădăraniile...

— Dar suta de mii de cititori e de altă părere. Fane Chiriac nu e tocmai un gazetar. Zi-i eseist, zi-i filosof, dar nu ziarist. O spun tocmai pentru că-l admir prea mult.

— I-ai fost elev, nu se poate să nu-l admiri.

— E un bărbat de stat! afirmă Lucu.

— E un om subţire! corectă Ifrim.

— El e briciul, Răsvan Casapu e tîrnăcopul! încheie Lucu.

— Vrei cumva să insinuiezi că Profesorul nostru e un „raseur"?

— Vreau să spun că la gazetă e mai multă nevoie de un tîrnăcop decît de un bricel.

— Cu condiţia — preciză Ifrim — ca tîrnăcopul să nu stea pe măsuţa de toaletă, ci la magazie.

Ifrim îşi lăsă alene capul pe spătarul fotoliului. Cu pieptenele îşi readuse la ascultare pletele rebele.

— Ca să schimbăm vorba, cum stai cu finanţele, frate Lucule?

— În privinţa asta n-aş putea să-ţi spun nimic bun.

— Fii bun, prin urmare, şi semnează-mi un bon „pentru colaborări".

Şi clipind şiret, Ifrim trase sertarul şi îi întinse un „bon de casă" imprimat.

— Ce te uiţi?

— E o greşeală — răspunse Lucu intimidat — săptămînile astea n-am colaborat de loc.

— Cum poţi spune una ca asta, scumpe confrate? răsună dulce imputarea lui Ifrim. — Aici la gazetă numai eu sînt cel în măsură să ştie cine colaborează şi cine nu. Ai colaborat la „Opinia". E clar? Iscăleşte.

Ca şi cum ar fi semnat un pact cu Mefisto, Lucu îşi contemplă melancolic semnătura:

— Ce nu fac eu pentru dumneata, ispititorule? şi-i mărturisi: — nici nu ştii ce bine pică.

Ifrim se ridică în picioare, cu acel oftat suprem prin care arată că vicisitudinile vieţii îl silesc să pună capăt unei plăceri dintre cele mai rare. Poate găsea şi că vorbise prea mult.

— Dacă nu-ţi vine prea greu, fii bun şi aminteşte-i Profesorului că sînt omul dumisale. Ţin „musai" să i-o strecori cînd veţi fi între patru ochi. Şi nu uita să treci pe la cassă.

Îi strînse mîna cu un zîmbet mieros.

— Îţi făgăduiesc — declară Lucu, fără solemnitate: şi n-are să ştie stinga ce face dreapta.

Se despărţiră rizînd.

Cu toate că se grăbea să ajungă la fostul său magister, Lucu mai întîrzie pe la casierie să-şi ridice banii. Urma cu sfinţenie sfatul pe care i-l dăduse cîndva venerabilul Resch, fondatorul băncii cu acelaşi nume şi părintele lui Alcibiade Resch, soţul faimoasei Trude şi tainicul protector al regretabilului Amidon: „Grăbeşte-te cînd ai de luat, zăboveşte cînd ai de dat". Căptuşit cu un teanc

bufetiere de bilete cu filigrană, Lucu se simţi ca un spadasin care poartă pe sub veşminte un pieptar de oţel. Dar pătrunse cu precauţie în uriaşa încăpere în care lucrau corifeii gazetei. Vopsită şi reparchetată de curînd, sala fusese răscumpărată cu filodormă de la un speculant care o închiria seral pentru baluri, nunţi şi sărbători de familie. Un inalt spaţiu dreptunghiular în care lumina de miazăzi se revărsa prin opt ferestre mari şi prin două duble uşi ale unui balcon pe care în zilele festive se arbora tricolorul. Faţă în faţă, pe dreapta şi pe stînga odăii, se înşirau şase mese de scris, netede şi simple, înzestrate fiecare cu cîte un fotoliu basculant. La fiecare din capetele acestor rînduri, închizînd aria destul de largă dintre ele, trona pe platforma lui de lemn cîte un birou monumental, cu suprastructură de sertare şi sertărele şi prevăzut cu un oblon, totul în culoarea naturală a ştejarului. Nimeni însă nu părea să lucreze la aceste construcţii de tip american, în care scriitorul ar fi dispărut ca într-o cuşcă de sufleur.

Intrarea lui Lucu nu tulbură cîtuşi de puţin tăcerea care domnea în încăperea potopită de soare. Cei cîţiva redactori, risipiţi fiecare pe la mesele lor, nici nu-şi ridicară ochii de pe manuscrise. Pentru ei, Lucu se categorisea printre acei chibiţi de presă, atraşi de atmosfera magnetică a gazetelor. Spiritul tolerant şi sceptic al profesionistului, veşnic pripit şi cu ochii în patru, îi accepta pe aceşti nepoftiţi, dezbărăţi de însărcinări şi răspunderi, şi care, trăind în marginea presei, nu se aţin decît la firimiturile ei. Ei se înfiinţează la redacţie numai atunci cînd nu supără pe nimeni, la ora anecdotelor pipărate, a ştirilor de senzaţie şi a filtrului de cafea. Sfiala lor şi respectul cu care-l inconjoară, întreţin în cugetul profesionistului iluzia însemnătăţii lui în vîrtejul zilelor spulberate în neant. Din cînd în cînd, cîte un asemenea chibiţ sfîrşeşte prin a căpăta un post fix şi o leafă de nimic, pe care, dacă e băiat isteţ, învaţă destul de repede cum s-o rotunjească, învîrtind la manivela madrigalelor răsuflate sau fluturînd o batistă de neguri şi furtuni. Dar cei mai mulţi se mărginesc la o muncă prestată din afară, la răstimpuri regulate, în cuprinsul unei rubrici sau al unui folleton de specialitate, plătiţ cu bucata. Se mulţumesc astfel să-şi menţină linia de plutire pe apele tulburi ale cotidianului, păstrîndu-şi în acelaşi timp tot ce e mai de preţ: speranţa că odată şi odată, la ora H a existenţei lor, se vor curăţa de rugină şi vor urma viforos chemarea irezistibilă a unei iluzorii trompete. ...Mai hrănesc în sinea lor şi credinţa că această mică revoluţie lăuntrică, mereu amînată între un „La ce bun" şi „Nu încă", depinde numai de voinţa lor.

Lucu ştia bine ce gîndesc despre ei mai marii gazetei. Îşi alcătui un chip nepăsător şi sigur de sine. Ar fi dorit totuşi să străbată sala cît mai neobservat. S-ar fi strecurat pe sub mese ca un ciine de pripas, dacă i-ar fi fost cu putinţă. N-avea legături prieteneşti decît cu trei dintre cei de faţă. Iată-i. Păreau absorbiţi în lucrul lor.

Văzu capul înclinat şi cărunt al colegului Kiriazi, cu obrazul lui cărămiziu, aţîrnind botos deasupra unui bloc de hîrtie. Cu vîrful limbii plimbată circular şi încet pe buza de sus urmărea mersul stiloului său pe pagini. Prezenţa lui aci îi adusese aminte lui Silion că e simbătă. Specializat în ironia fină, Kiriazi trecea în revistă întîmplările mai de seamă ale ultimelor şapte zile, într-un articol hebdomadar intitulat „Cronica Săptămînii". Gurile rele susţineau că imită revistele de ecouri şi cancanuri ale Parisului. Mai spuneau că el singur îşi expediază la gazetă scrisorile şi cărţile poştale pe care le primea de la numeroşii săi admiratori. Şi mai spuneau că la treaba asta e înhămată întreaga familie Kiriazi: doamna mamă cu cele două domnişoare mari şi cei doi băieţi de la Litere şi Drept. Un secretariat în toată regula în care se muncea, în numele tatălui, în fiece zi. Dresajul nu lăsa nimic de dorit şi fiecare dintre secretari ştia să-şi varieze după trebuinţă, stilul, argumentele şi semnătura, ca să se facă dovada că scrisul lui Kiriazi e urmărit cu interes în saloane, în cafenele, în cercurile parlamentare. Lui Kiriazi îi plăcea să afirme cu modestie (Kiriazi se pricepea să fie impertinent cu modestie) că el singur îşi frînează succesul, care altminteri ar fi cuprins toate păturile sociale.

— Trebuie să ţin caii, spunea el, — ca înalt demnitar eu n-am voie să fiu mojic. Am oroare de popularitate şi scandal.

Vădită referire la gălăgioasa carieră a lui Răsvan Casapu şi totodată o mostră a manierei aluzive a lui Kiriazi.

La masa alăturată îl descoperi, după o dîră de parfum, pe junele Dini Vareli, scîlvisit şi însingurat într-o zonă proprie de apă de păr şi de colonie şi îmbrăcat cu eleganţa liniară a omului deprins să frecventeze o lume înaltă... Figura lui micuţă şi spirituală, cu acei ochi de maimuţă de buzunar, pe nume „uistiti", două puncte umede şi negre, în veşnic neastîmpăr, apărea la capătul unui gît exagerat de lung şi înfăşurat în mătasă ca în portretele lui Lawrence. Părurii gata să prindă o vorbă de duh şi să-i dea pe loc răspunsul, ca un jucător de tenis care pîndeşte mingile în zbor spre el... Părea că face haz în sinea lui de spusele lui Plahida. Oprit în picioare lîngă el, Plahida îi vorbea, bineînţeles, la ureche, cu mîna dusă confidenţial la gură, în chip de pilnie şi paravan. Obrazul lui brutal şi lipsit de orice tresărire îi displăcea suprem lui Lucu, dar îl şi atrăgea cu atracţia oricărui semn de forţă sigură de sine şi pentru care îndoielile n-au nici un rost. Nasul lui borcănat şi turtit îl ducea cu gîndul la cine ştie ce pugilat petrecut cîndva în vreo speluncă nocturnă, iar urechile lui clăpăuge şi neargăsite păreau făcute să fie pironit prin ele pe vreun buştean de măcelărie. Întîlni ochii lui spălăciţi şi pieziş cu pleoapele grase, tivite şi chele. Dar ca şi adineauri pe scări, în sala de aşteptare, Plahida păru că nu-l vede şi nu-l recunoaşte. Privirea lui ursuză îl cîntărise totuşi şi-l cercetase pînă în adîncuri. Se aplecă mai tare la urechea cizelată şi trandafirie a lui Vareli şi de abia mişcîndu-şi buzele crete şi subţiri — continua să-i vorbească în taină. Ce gură de fost ocnaş — gî

cum îl cheamă. Alcătuiau secția mistică a gazetei. Kirlazi le zicea: „mistagogii". Ei se autobotezaseră „falangiștii" — și pentru debutul lor în presă porniseră o campanie de ei înșiși aleasă și zilnic hrănită prin scurte interviuri. Nu publicau, firește, decît răspunsurile care le veneau la socoteală.

Profesorașul cu ochelari părăsi biroul ca și cum ar fi debarcat de pe o punte plutitoare și ocolindu-l prin stînga, îl acostă pe Silion cu o plecăciune, care se transmise și glasului:

— Vă salut, maestre!

Dar nu sfîrși bine vorba și parcă avu o clipă de absență. Îl privi pe deasupra capului, ca o ființă desprinsă de orice realitate, setoasă numai de ceea ce nu se vede, întocmai ca principele Hamlet în scena cu regina și fantoma...

— Am o rugăminte, dacă binevoiți...

Aceste cuvinte le rosti cu tonul cel mai pozitiv și ceremonios cu putință.

De pe ambarcațiunea cu oblon, pogorî un al doilea tînăr, pîntecos și masiv, o figură de corsar din mările sudului, oacheș și creț, cu nas de statuie și ochi imenși de smoală țopită, străjuiți de gene dese și lungi, aduse în chip de virgulă pe lungile lui pleoape. Corsarul, îl cîntări cu o privire materială, grea, care te pipăie ca pe o pasăre, în piață, la vînzare.

— Cu ce vă pot fi agreabil? întrebă Lucu intimidat.

Înainte de a primi vreun răspuns, se simți ușor împins de o mînă care i se așezase cu politeță pe talie, pe cînd atletul cel pieptos și ventripotent îi tăia retragerea, poftindu-l sus pe bordul biroului cu oblon, unde, ca pe un vas de război, se văzu înconjurat.

— Să ne dați un răspuns la ancheta noastră cu crematoriul — grăi, în sfîrșit, profesorașul

— Care crematoriu?

— Nu citiți gazeta? „Opinia" duce o campanie pentru desființarea crematoriului capitalei.

— Dar ce zor are?

— Cum „ce zor are"? se înoroantă corsarul, străduindu-se totuși să nu ridice tonul. — Crematoriul acesta e un scandal. E o crimă.

— Ce fel de crimă? întrebă Silion, intrigat.

Un zîmbet ironic și amar fu răspunsul.

— Presupunem că știți că la cremator se ard cadavrele.

— Se ard oare și cadavre vii?

Corsarul clătină disprețuitor din cap.

— Prietenul nostru vrea să spună că e vorba de o crimă împotriva tradiției și a credinței — interveni junele profesor.

— Iertați-mă, nu pricep. Nu văd legătura.

— Că e o crimă împotriva datinei, asta nu mai are nevoie de demonstrație — îl întrerupse profesorașul. Pînă în anii din urmă, morții la noi se îngropau în pămînt, cum scrie la carte: din pămînt te-ai născut și în pămînt... Dar de cînd cu crematoriul, morții noștri încep să nu se mai întoarcă în pămînt. E o erezie.

— Cred că vă înșelați, se împotrivi Silion. Morții noștri, fie că-i îngropăm, fie că-i incinerăm, tot în pămînt se întorc.

— Dar numai în parte! obiectă corsarul. Ce faci cu fumul? Cum îngropi fumul? Veeezi?

— Colegul meu merge prea departe cu analiza — se amestecă împăciuitor profesorul. Părerea noastră e că incinerarea contravine neaoșei tradiții. Părinții noștri, străbunii noștri nu s-au incinerat — s-au înmormîntat.

— Că să aștepte în mormînt învierea — îl completă cu solemnitate corsarul.

— Dar de ce n-ar aștepta-o și într-o mică urnă? întîmpină Silion. Nu văd dificultatea.

— Pentru că se strică rînduiala — proclamă corsarul.

— Care rînduială?

— Rînduiala cucernică și tradițională care cere ca morții să se odihnească după un anumit tipic: capul la răsărit, mîinile pe piept, etcetera! (Corsarul părea mîniat).

De data asta, profesorașul nu-l mai întrerupse. Se mulțumi să aprobe din cap, cu arătătorul întins spre el, ca și cum i-ar fi spus lui Silion — ia aminte! Toată această vorbărie se desfășura pe un ton înăbușit, ca să nu turbure pe redactorii care scriau. Lucu își dădu seama de zădărnicia ei. Mai puse totuși o întrebare:

— Dar de ce trebuie neapărat ca morții să odihnească numai în felul acesta?

— Ca să-i găsească ziua de apoi în poziția tradițională. Cînd arhanghelul o să sune din trîmbiță, morții trebuie să se ridice din mormintele lor. Cum o să sară un mort din urnă afară?

— Nimic mai simplu! exclamă Lucu — de vreme ce admiteți miracolul.

— Ești un cinic și deodrumat!

Cel care-l apostrofase astfel, înăbușindu-și revolta vulcanică, era chiar Mareș, predicatorul cu bărbuța cănită, vajnicul lider al generațiilor noi.

Silion se uită pe rînd la tustrei. Căuta să ghicească dacă nu cumva echipajul ciudatei ambarcațiuni își bate joc de el. „Băieții ăștia, toată de carte — își zise — cugetă și vorbesc ca niște babe cloanțe. Niște farsori, desigur, sau niște nebuni în libertate". Căută să le citească în suflet. Nimic. Dar corsarul și profesorul și profetul Mareș care pînă acum nu mai suflase un cuvînt, păstrau o tăcere grea de convingeri mari.

— Să vă dăm un chestionar, reluă imperiosul profesorul. Puteți să vă redactați răspunsul chiar aci. Nu trebuie vorbărie.

La cuvintele acestea, Mareș predicatorul mînie un tun în călimară și-l ținu suspendat, gata să-l imprime lui Silion.

— Mă iertați — spuse Silion — dar sînt un biet ignorant. Nu mă pricep nici în filozofie, nici în religie, nicum în chestiunile pur bisericești. (Căuta să scape de ei cu orice preț. I se părea că se vorbiseră să-i taie drumul spre biroul lui Chirinc).

— Dar colegul nostru a lămurit chestiunea, stărui profesorașul: zice de apoi, rînduiala, crematoriul...

— Sînt un biet profan, întrerupse, cu umilință, Lucu. Problemele astea sînt mai presus de mintea mea... (Așa îl învățase Fane: printr-o modestie fie și excesivă, să cruțe amorul propriu al adversarului). Vă rog din nou să mă iertați dar prefer să n-am nici un amestec în treaba asta.

— Dar în chestiunea reintroducerii titlurilor de nobleță ce părere aveți?

Lucu nu răspunse.

Corsarul stătea cu pleoapele închise, cu mîinile ațintindu-și urechile ca unul care nu mai vrea să vadă și să audă nimic. Profesorul clătină din cap a mustrare iar Mareș, cu o schimă scîrbită, rîvni locul pe mană în semn că nu e nimic de făcut. Tustrei se depărtară de el cu o înclinare abia simțită, lăsîndu-i trecerea liberă, ca unui sol vrăjmaș.

Desen de OANĂ MIHAI

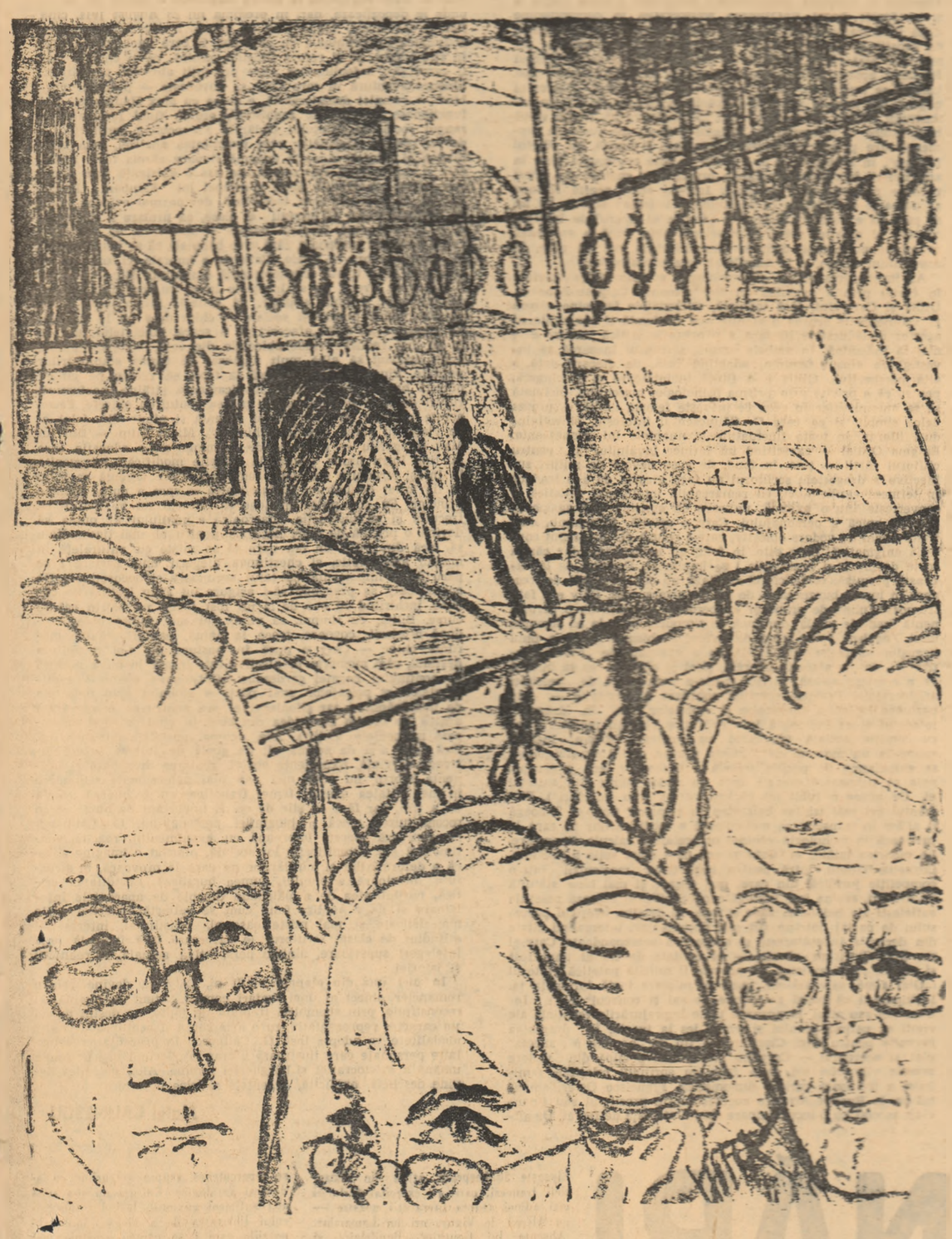

PAUL ANGHEL

SECERĂTORII...

Au intrat în amurg și secerătorii... Poezia lor eroică și romanțioasă în același timp și-a împlinit destinul, o dată cu instrumentul trecut în proporție de masă, la muzeu. Am putea face acum și o revizuire a liricei secerișului, procedînd la un cules, din punctul de vedere al noului secerător. Cîți snopi de poezie bună ne mai rămîn și cîte spice pline?...

Amintindu-ni-l pe Alecsandri, de pe platforma combinei pe oceanul de holdă colectivistă al acestei veri, cîteva tonuri poate nu cele esențiale, dar de o mare strălucire ni se impun imediat.

„Aerul e-n neclintire, el devine arzător:
„Prepeliță cîntă-n grîu, greerul cîntă-n mohor"

Învîrt pastelul holdei în palmă, ca pe o ceașcă fină, în a cărei pastă lăptoasă și suavă penelul bardului a stilizat o hîrjoană cu amorași:

„Mai departe, lucrînd lute, un flăcău și-o fată mare
„De tot snopul își dau gingaș o furișă sărutare,
„Cînd o pasăre măiastră, peste lan trecînd ușor..."

Încerc o confruntare cu poetul popular. La el decorativul lipsește. Năpădită de sudori și strivită de zăpușeala cuptorului cerealier, juna Rodică n-are vreme de idilă, consacrată muncii grave și istovitoare care e strînsul holdei cu secera. Oamenii care se fring în lan, îngenunchind pentru fiecare snop și polog, din zori pînă în noapte, nu-și mai pot lua răgazul meditației lirice, și dintre toate muncile agricole din caruselul unui an, secerișul, tocmai secerișul! are poezia cea mai sumară. De ce? Poate fiindcă e munca cea mai grea, suprema încordare în trînta cu pămîntul, dar și fiindcă o asemenea muncă — oricît de grea! nu se poate cînti, nici blestema. Despre ea poți să taci cu respect și evlavie sau să îngîni aluziv:

„Cînd te-o lovi dragostea,
Să știi că nu-i vina mea.
Nu e vina nimănui
Cum nu-i vina spicului
Cînd intri cu secerea,
C-așa e și dragostea."

Nucleul de aur al pîinii favorizează, în schimb, sărbătoarea cu amplă desfășurare epică. Secerișul e baladă, nu doină, dar o baladă al cărei act epic își consumă materia direct, în cîmpul acțiunii propriu-zise, înainte de a mai ajunge vers. Balada s-a terminat cînd lanul se odihnește în girezi, stoguri sau jumătăți, după care, fără a mai comenta isprava, se prăznuiește biruința, — recolta.

Fata purtîndu-și cofița pe cîmpul văzu: ca un salon rămîne totuși, cu farmecul ei de litografie veche, un document ca și secerea. Alături de primele timbre poștale din Principatele Unite, alături de acuarelele lui Preziosi, pastelul secerișului cu toată dulcea lui minciună se păstrează în minte, ca un surîs naiv.

★

Un alt secerător: tractoristul Nicolae Iordache, de la S.M.T. Andrășești, raionul Slobozia — Bărăgan. Într-o singură zi a secerat și treierat nouă hectare de holdă, exact atîta cît atunci cînd era copil ar fi secerat și treierat toți cei din familia lui — poate tot nouă! — de-a lungul întregii campanii.

Ai săi n-au mai ieșit anul acesta la seceriș. Au socotit că treaba aceasta poate s-o facă numai el, băiatul, împreună cu ceilalți treisprezece tractoriști-combineri, pe toate cele 1 800 hectare de grîu ale gospodăriei colective.

La gospodăria colectivă din comuna Gheorghe Doja, din Bărăgan, s-au recoltat anul acesta cu secera numai cincizeci de hectare, adică abia 5% din suprafața semănată cu grîu, pornindu-se de la un calcul simplu și gospodăresc pe care oamenii l-au făcut la începutul campaniei. Au socotit cîștigul și au predat mandatul de secerători tractoriștilor, celor care practic au semănat această recoltă. Astfel, aici ca și în cele mai multe gospodării colective de pe întinsul țării, secerișul a devenit o muncă mecanizată, cu caracter industrial, trecînd în seama unor oameni care nu mai sînt de mult niște simpli țărani.

Secerătorul a căpătat profil de muncitor. El a fost școlarizat pentru a putea stăpîni agregatele pe care le mînuiește, și are, într-un sens larg, cunoștințe profesionale bogate. Trebuie să cunoască agrotehnica, deci cultura științifică a pămîntului, dar și tehnica mașinilor care, i se dau în seamă, de care răspunde și de care este legat. Colaboratorul lui apropiat este tehnicianul și inginerul, mai bine zis tehnicienii și inginerii, incluzîndu-i aici și pe mecanici și pe agronomi. El îi are colaboratori pe meteorolog, pe biolog, pe planificator și economist, pe proiectanții și realizatorii mașinilor, intrînd astfel în relație cu profesii, industrii și științe multiple. Tractoristul este implicat în tot acest sistem de relații ca factor activ, cu o pondere hotărîtoare, ceea ce nu poate să nu-i preîucreze și modifice profilul. Omul nostru are în inimă o istorie al cărei pionier a fost și este. A tăiat primul hat, a alungat, plugul hodorogit, și știrb, a desființat neîncrederea în mașină, înfrîngînd rutina. El a mînuit argumentul de oțel al colectivizării. El a pregătit această recoltă în întregime colectivistă. N-a împlinit încă 30-35 de ani, este deci cel mai tînăr muncitor al nostru.

Nicolae Iordache are tocmai aceste trăsături, definitorii pentru profilul său. Cei din gospodărie, colectiviștii, președintele, inginerul agronom mi l-au recomandat drept cel mai bun tractorist. Tînărul, deși cu părul ici-colo încărunțit, și-a construit în timp această imagine și această faimă de erou, așa cum își „construiește" în fiecare an ogorul pentru recoltă.

Nicolae Iordache nu arăta desigur, acum zece ani, altfel decît ogorul pe care îl lucra la părinți, altfel decît însuși pămîntul sgîrcit, închis în sine, pe care îl avea drept parte de la tătîne-său. Pare să fi fost un flăcău mohorît, tăcut și robace, cu temei la lucru dar încurcat mereu în locul strîmt pe care era silit să miște. Voinic, Nicolae ar fi putut întoarce dealul cu umărul, dar nu bănuiai în el iscusința, priceperea și îndemînarea de a face și desface mașinării. Un ochi de antrenor l-ar fi ales pentru arenă sau pentru mănușa de campion. Un arendaș de moșie l-ar fi făcut odinioară îngrijitor la herghelie. Cineva, iar în acel cineva vorbea o lege a societății noastre, l-a ispitit acum zece ani cu profesia de tractorist, iar tînărul s-a făcut tractorist.

De aici încolo, Nicolae a început cu adevărat să muncească pe cît era el în stare. I s-au dat sute de hectare. Puterea i s-a înzecit cu zecile de cai putere ai mașinii, iar flăcăul acesta cu structură de atlet a devenit un fel de Samson al Bărăganului de la Slobozia, trudind mai întîi să dărîme haturile și, paralel cu aceasta, să arate cît poate să dea pămîntul. S-a dezlănțuit în el o sete de muncă și de împlinire care i-au prefăcut omenește.

Cînd s-a întors în gospodărie — a lucrat inițial prin comunele vecine, cu brigada S.M.T. Andrășești — i se dusese vestea, iar tovarășii lui de școală și petrecere îl priveau cu stimă, cu un dram de sfială, ca pe un alt om decît cel cunoscut de ei înainte. Era în fond același Nicolae, dar îmbrăcat parcă într-o cămașă sărbătorească, ce te îmbia să-i pipăi țesătura. Nicolae devenise altcineva, era același dar cu o demnitate nouă care îi lumina obrazul; Nicolae devenise tractorist, devenise muncitor calificat.

Satul a privit din marginea ogoarelor, cu ochi mari, uimiți, cum acest Nicolae se joacă de unul singur, arînd și semănînd cîteva sute de hectare!

Acum la seceră, tot el. E unul dintre cei paisprezece secerători de la Gheorghe Doja, raionul Slobozia, primul dintre cei paisprezece.

★

Combina înaintează lent, ca o pasăre greoaie, moleșită de lumină. Nu ți se pare că înaintează, plutește sau parcă stă pe loc și, întorcînd filmul înapoi, lanul se perindă pe lîngă ea ca o apă domoală pe lîngă o moară. Iordache Nicolae ți se pare astfel un morar, stăpînind măcinișul de lumină al Bărăganului, uitat între niște pustietăți de aur. Și e liniște. Vibrația motoarelor se pierde în toropeală, confundîndu-se cu fierberea amiezii și țiriitul miriadelor de cosași. E aproape... idilic!

Și în Bărăganul de la Slobozia paisprezece asemenea mori, într-o singură gospodărie, umblă sau stau pe loc, treierînd recolta acestei veri... Au intrat în lanuri secerătorii...

ANA BLANDIANA

eseu la Hunedoara

Fiecare lucru se înlănțuie, fără-ndoială,
De un alt lucru mult mai frumos decît el
Așa cum fonta se sinucide brutală
Și altruistă ca să devină oțel,
(Înnebunită, înnobilîndu-se-astfel).

Așa cum rîul acesta urît, bleumarin, industrial
În ochii mei mișcă eroic spinări de metal.

Fără-ndoială fiece lucru se poate desface
Și se desface în fier și carbon,
Numele lui rămînînd ca o veche găoace,
Ca un caligrafic etalon

În timp ce-n magma interioară, dureroasă
Dumnezeiasca temperatură visează.

(Cu șerpii-mpărțiți după calitate pe umerii lui de beton
Furnalul îmi pare-un ironic și ingenios Laocoon)

Dar nu de fontă e vorba – ea cred că este
Doar o metaforă la îndemînă rapid,
Doar un omagiu etichetat sumar peste
Viața pulsînd sub Chizid.

Fonta imită, focul imită, totul imită
Pe oamenii-aceștia fidel

Așa cum fiecare lucru se leagă-n ursită
De un alt lucru mult mai frumos decît el.

Dacă, prin absurd, mi s-ar întîmpla o nenorocire,
(Da, am spus: prin absurd) aș veni
Să-mi aduc ochii bolnavi să respire
Bărbăteasca fericire de-aci.
Noaptea pe linii se mișcă monștri-ncordați
Și monștri frumoși se zbat în cuptoare mereu,
În acest oraș de bărbați
E frumos ce e greu.

E frumos inginerul care stă peste schimb
Amețit de adîncul prea multor idei,
Inginerul, aceloași, enervîndu-se-n schimb
Că există-n oraș prea puține femei.
Topitorul dezgolit pîn-la brîu e frumos
Pentru că-l zgîrie sudoarea și-l stinge căldura,
Pentru că își mulează mereu generos
După nervii văpăii statura.
M-am uitat uneori la bărbații aceștia cum beau,
Cum lunecă prin luciditate ca pe-un polei
Și-aș fi vrut să le-ntind mîna să-i sprijin sau
Să strig: „Femei, îndrăgostiți-vă de ei!"
La Hunedoara mi-s gîndurile mult mai clare,
Le văd distinct ca printr-o țeastă de cristal
(Am aceeași senzație numai în crîngurile uimitoare
Pe care Clujul toamna le irumpe-n deal.
Dar aici toamna vine doar ca un elogiu
Adus veșniciei oțelului și oamenilor lui implicit,
Respectînd gongul unui adînc orologiu
Se-ndurerează în frunze metalul topit).
La Hunedoara totul e clar. Ca o probă de-oțel
Viața trece pe la controlul de calitate,
Fonta se transformă-n oțel, nu se poate altfel,
Oamenii se transformă-n eroi, altfel nu se poate.

SINTEZE NECESARE

Două decenii, nu peste mult timp, vor marca o vîrstă nouă a literaturii noastre contemporane. S-au scris studii prețioase, inteligente, informate despre unele aspecte ale literaturii actuale. Dar nu despre ele este vorba. Literatura contemporană va face obiectul unui volum, ultimul din seria Tratatului de Istoria literaturii române pregătit de Academia R.P.R. O asemenea acțiune de interes național trebuie pregătită, ajutată din timp prin contribuții critice de valoare și prestigiu, oferind viitorilor autori ai tratatului o bibliografie solidă pentru fiecare autor, în parte, nu trimiteri la cronici și articole de revistă. Este o operație indispensabilă și rostul ei glăsuiește. La începerea lucrărilor pentru redactarea volumului V ar fi fost bine să existe de fapt o istorie a literaturii realizată, practic, printr-un ansamblu de monografii, studii, eseuri, compendii, bibliografii, ș.a. Căci dacă prețindem, pe drept cuvînt, istoricilor literari monografii de autori, curente, stiluri etc. din perioada antebelică, de ce nu am cere același zel și pentru alcătuirea unor lucrări de istoriografie consacrate literaturii noi? Unii ridicau din umeri, cu mulți ani în urmă, invocînd lipsa de perspectivă, apropierea prea mare de obiect. Dar, an cu an, literatura românească pe care am urmărit-o dezvoltîndu-se sub ochii noștri, a ajuns să capete o dimensiune istorică. Operele de seamă scrise după 23 August s-au impus ca niște valori obiective, verificate în timp de opinia publică. Ceea ce s-a născut odată cu noi, a crescut și are deci un trecut, a intrat în istorie. Ceea ce ni se părea cu ani în urmă că este cea mai nouă manifestare literară apare acum într-un peisaj clar și cu o aură istorică.

S-au afirmat în cei douăzeci de ani personalități scriitoricești noi, s-au maturizat altele, unele și-au găsit adevărata strălucire și măreție în contact cu realitatea revoluției socialiste.

Critica literară are deci un domeniu întins de abordat: *istoria literară contemporană*. Un nume care părea la început al unui debutant (e cazul lui Labiș) evocă în perspectiva timpului un poet reprezentativ pentru o întreagă generație. Talente neîndeajuns de pregnant profilate înainte de Eliberare sînt azi prezențe notorii în viața literară, au dobîndit o împlinire nebănuită înainte. Astfel de fenomene se cer comentate nu numai din unghiul cronicii curente ci și din cel al seriei istorice, al contribuției la edificiul literaturii naționale.

Sigur că unele încercări există, dar apar întîmplător, fără o coordonare și preocupare permanentă de a reconstitui sistematic istoria creației literare de după 23 August.

Un manual elementar, cu oricîte reușite didactice, rămîne un manual de școală medie. El nu poate și nici nu e chemat să înlocuiască lucrările critice de anvergură alcătuite cu o riguroare științifică și o competență profesională superioară. De altfel niciodată manualul nu a depășit sfera didactică și nu s-a confundat cu lucrarea de elaboratie și de concepție.

Desigur se va reproșa că nu avem încă opere încheiate, că procesul este în plină desfășurare. Asta nu ne împiedică însă să analizăm ceea ce s-a realizat, dînd judecăți de valoare obiective. Lui G. Călinescu, faptul că Rebreanu, Arghezi, Sadoveanu, Camil Petrescu, H. P. Bengescu ș.a. îi erau contemporani nu i-a schimbat cu nimic direcția opiniei sale critice și nu l-a împiedicat să le definească profilul „în mers". Pericolul subiectivismului, nu spun nu, există. Ca și pericolul ditirambului mascat sub pretextul analizei care-l cădelnițează pe autor de-a lungul a zeci de pagini sau pericolul improvizației și al amatorismului.

Pierzîndu-se orizontul literar real, privirea de ansamblu sigură, există pericolul de a se amesteca valorile, de a le dilata conturul pînă la pierderea simțului proporției. Unii critici, bine intenționați, cred, de altminteri, că dacă nu-l discuți pe Horia Lovinescu alături de toate numele mari ale dramaturgiei contemporane, n-ai reușit să-i găsești coordonatele proprii, că un alt autor tînăr se sufocă dacă nu e pus alături de Teofrast, sau La Bruyère, că nu-i stă bine dacă nu-l prezinți sub zodia „genialității".

Astfel de alunecări se constată din păcate chiar într-un volum cu intenții generoase și lăudabile (I. Vitner, „Prozatori contemporani" vol. II) Aici T. Mazilu (autor care după opinia criticului poate fi înțeles numai de „lectorul de bună literatură") domină parcă toată proza românească. O serie de alți scriitori tineri ca: D. R. Popescu, Fănuș Neagu, N. Velea, V. Rebreanu, pe de altă parte, ar fi putut să rămînă mai mult în preocupările cercetătorului. În special primul este analizat cu o inexplicabilă reținere.

Se impunea, în aceste mici monografii, o judecată mai strînsă, mai succintă: prea multe vorbe despre cărți mediocre, totul fiind privit ca și cum ar fi compus din texte definitive. Tic, de pildă „are preferință pentru expresia aparent nudă, directă, la modul impersonal al unui grefier al istoriei" — așa dar cam ca Stendhal! Cosovei este comparat cu Bogza, precum Corneille cu Racine, „Cireșarii" lui C. Chiriță au ecouri din A. Dumas, Poe și Stevenson. După o afirmație referitoare la romanul lui C. Leu, „Ochiul Dracului", se deduce implicit superioritatea literaturii tînărului scriitor: „De la Gogol la Flaubert, sau de la Caragiale, la Sadoveanu, literatura existenței provinciale s-a bazat pe o convenție". Rezultă că acela care a salvat această literatură de convenție este... C. Leu!

Spun aceste lucruri pentru că în încercările monografice consacrate cu ani în urmă unor scriitori contemporani a existat dimpotrivă tendința nivelării întregii opere, aducerea întregii creații la același numitor comun al desăvîrșirii, evitîndu-se circumspect orice observație și obiecție prin piruete stilistice.

Eugen Luca, în eseul monografic *Poezia lui Marcel Breslașu*, aglomera liniile portretului liric cu prea multe detalii, fără o demarcare critică a valorilor poetice reale. Poemul *Crivița Roșie*, sîntem de acord cu exegetul, „a rămas unul dintre cele mai bune, dacă nu cel mai bun, din cîte oglindesc eroicele lupte din februarie 1933". Numai că o pagină de comparativism cu literatura inspirată de acest moment istoric se impunea firesc pentru argumentarea afirmației. Mai mult efort de a sintetiza, evitînd rezumatul și descripția, o coborîre a tonului apologetic la analiza calmă, și autorul ar fi obținut o lucrare critică meritorie.

Interesante pentru efortul de a generaliza și de a discuta într-un context larg fenomenul poetic actual sînt *Profilurile lirice* din volumul lui M. Petroveanu, deși criticul era în măsură să prezinte nu cronici literare dezvoltate, ci adevărate profiluri ample, la un înalt nivel de analiză literară a poeților respectivi.

Oricît de judicioase ar fi unele cronici literare ele nu pot împlini portretul critic global, sinteza, capitolul de istorie literară contemporană. Cît de bine venite ar fi studiile de proporție și de adîncime asupra operei unor poeți și prozatori ca Beniuc, Jebeleanu, Zaharia Stancu, Marin Preda, I. Vitner, pentru o serie de prozatori a făcut un prim pas lăudabil în *Prozatori contemporani* (vol. I) Pe aceeași direcție s-ar putea organiza volume, de pildă, cu poeți și dramaturgi contemporani, autori de literatură pentru copii, reporteri și de ce nu un volum cu studii, în fine, și despre criticii și critica actuală.

N-ar fi de loc lipsit de interes dacă o lucrare ar căuta să urmărească ceea ce au adus nou față de propria lor operă din trecut, scriitorii afirmați între cele două războaie mondiale, fixînd astfel contribuția la dezvoltarea realismului socialist a unor personalități ca M. Sadoveanu, T. Arghezi, Camil Petrescu, G. Călinescu, Tudor Vianu, I. M. Sadoveanu ș.a.

Pentru că am propus termenul de „istorie a literaturii contemporane", trebuie să intervin cu o nouă solicitare. O istorie, fie și literară nu e posibilă fără documente, fără biografii, fără antologii. De ce să ne ferim s-o spunem? Cunoaștem foarte puțin din biografia scriitorilor de azi. Cineva a sugerat o colecție de vieți scriitoricești compusă din extrase autobiografice ale scriitorilor contemporani prezentate de ei, înșiși, cu detalii despre împrejurările în care și-au scris lucrările principale, cu extrase din mărturiile lor cu privire la arta literară, la preferințele estetice, etc. Apoi un volum bibliografic al literaturii contemporane, pe autori, genuri, luînd ca punct de plecare materialul existent, în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, iarăși ar contribui simțitor la o mai temeinică cercetare a creației de după 23 August. Cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la Eliberare, cîțiva autori cu gust și nefluențabili s-ar putea apuca de întocmirea unei Antologii cu piesele de rezistență ale fiecărui poet, un volum cu „flori alese" ale poeziei contemporane. Iar dacă se cercetează cu asiduitate vrednică de admirație limba secolului al XVI-lea și al XVII-lea... poate că stiliștii și cercetătorii limbii literare ar putea să se apropie mai repede de sec. XX — și de deceniile noastre.

Astfel de sinteze ar putea forma acea „bibliotecă critică" a literaturii actuale, oferind ustensilele necesare înțelegerii ei într-un plan superior. Avem în vedere

Marin BUCUR

---

arta epică a lui G. Călinescu

(Urmare din pagina 1)

monoideism al banului. Concentrația asupra acestui scop unic trezește în Stănică o inițiativă, vădește în el o subtilitate, o inventivitate în arta de a soplia și trage pe sfoară aproape neverosimile în ordinea realității, dar magistral demonstrate înlăuntrul ficțiunii epice. Fără ca viziunea sever realistă, obiectivă, să fie părăsită, în paginile de analiză a psihologiei eroșului (Felix, Otilia, Pascalopol) se simte un discret curent subteran de lirism. Otilia oscilează între dragostea cast platonică pe care i-o arată Felix și aceea de nuanță ușor paternă a lui Pascalopol, secretul ei constînd în faptul că-și păstrează permanent — și, desigur, inconștient — disponibilități erotice atît față de unul cît și față de celălalt. Ea e seducătoare prin vitalitatea ei tinerească, prin senzualitatea candidă și, mai cu seamă, prin instabilitatea ei funciară (pe care bărbații, neînțelegînd-o, o idealizează). Originalitatea și farmecul poetic al personajului provin din perspectiva pe care a adoptat-o romancierul. G. Călinescu o privește pe Otilia din unghiul de vedere al lui Felix și Pascalopol, învăluind-o astfel în mister și înregistrînd, cu remarcabilă finețe, reflexia unei feminități pline de spontaneitate în sufletul masculin... Dacă în „Enigma Otiliei" este reînviată perioada anterioară primului război mondial, „Bietul Ioanide" (1955) își propune să reconstituie epoca atît de frămîntată și de contradictorie dintre 1930—1940. Modalitatea balzaciană este în mare măsură abandonată. G. Călinescu pare, de asemenea, mai puțin preocupat — deși eroul principal al romanului e un arhitect! — de respectarea legilor construcției epice. Arta prozatorului își integrează acum, în schimb, într-o sinteză extrem de originală, procedeele multiple ale comicului, de la umor, disimularea ironică, paradoxul subtil, pînă la sarcasmul adînc și glacial sau enormele proiecții grotești. Desigur, cărțile anterioare, și în special „Enigma Otiliei", nu erau lipsite de elementele unei viziuni comice, dar acestea nu aveau nici pe departe ponderea pe care o capătă în „Bietul Ioanide". O direcție nouă în scrisul lui G. Călinescu — e vorba, firește, de epică — o constituie și preocuparea eseistică, larg reprezentată în romanul modern de factură intelectualizantă (Thomas Mann, Robert Musil etc., iar în literatura noastră Camil Petrescu). Reflecțiile asupra unor probleme de filozofie, etică, estetică, urbanistică, o serie de discuții de idei pe care le poartă personajele, circumscriu acest aspect, deloc minor în economia romanului. Imprejurarea relevată decurge în chip firesc din însuși obiectul principal al cărții — înfățișarea destinului uman și social al unor intelectuali romîni în anii dinaintea celui de al doilea război mondial. Insemnătatea literară a „Bietului Ioanide" vine, în primul rînd, din ineditul portretisticei satirice. Intr-un sens, romanul e alcătuit dintr-o succesiune de portrete morale (sînt de neuitat figuri gravate, sigur și lucid, cu **acqua forte** a ironiei, ca: Pomponescu, Dinu Gaittany, Panait Sufletel, Gulimănescu, Bonifaciu Hagienuș, Contescu, Dan Bogdan, Smărăndache, etc.), interesul scriitorului pentru stabilirea unor fișe caracterologice nuanțate, cît mai amănunțite, mergînd uneori pînă la pulverizarea epicului. Tot în „Bietul Ioanide" se observă o preocupare a scriitorului pentru ceea ce s-ar putea numi literatura „documentului". Citeodată, modalitatea aceasta îngustează perspectiva critică asupra unora dintre personajele cărții, reconstituite în plan literar prea insistent prin intermediul unor mărturii subiective ale lor (de exemplu, „Jurnalul" lui Tudorel), ceea ce le acordă — cînd e vorba de reprezentanți ai odioasei „Mișcări" — false circumstanțe atenuante, tulburînd astfel claritatea imaginii de ansamblu. „Scrinul negru", apărut în 1960 și reeditat recent, ilustrează sincronic principalele modalități anterioare ale epicei lui G. Călinescu. Tot ceea ce se referă, în acest roman, la Caty Zănoagă — artistic vorbind, partea lui cea mai solidă — se înscrie într-o viziune balzaciană, firește, interpretată cu anume libertate și adaptată personalității autorului. Filonul comic e și el foarte bogat (înfățișarea aristocrației în decrepitudine după instaurarea regimului socialist). Meditațiile și examenele de conștiință ale lui Ioanide reprezintă latura eseistică a romanului. Mai puțin sensibilă — deși nu absentă — în „Bietul Ioanide", acea propensiune spre grandios de care vorbeam mai înainte se manifestă din plin în unele pagini ale „Scrinului negru". Ea ține, în fond, de o trăsătură romantică a temperamentului artistic călinescian. Prin „Scrinul negru", fresca vieții bucureștene — începută, în „Enigma Otiliei", din perioada premergătoare primei conflagrații mondiale și oprită, cu „Bietul Ioanide", în ajunul celei de-a doua — este continuată pînă în anii noștri, înregistrînd adîncile prefaceri și mutații de valori produse de revoluția socialistă. Intr-un sens, aceste romane ar putea fi considerate ca alcătuind o trilogie: iată de ce mi se pare că e necesară judecarea „Scrinului negru" în întregul context al creației epice călinesciene, abia după o asemenea raportare putîndu-se deduce semnificațiile noi pe care, în acest ultim roman, și le asimilează arta prozatorului.

Aș începe (respectînd și cronologia evenimentelor relatate în carte) prin a examina analitic romanul Caty-ei Zănoagă. Otilia și Caty sînt, fără îndoială, personajele feminine cărora G. Călinescu le acordă o atenție mai profundă și confruntarea acestor două destine literare e o operație critică dintre cele mai la îndemînă. În ambele cazuri, scriitorul încearcă să investigheze eroșul feminin, adoptînd însă, de fiecare dată, o altă perspectivă. Otilia e o ființă incitătoare și fascinantă, pentru că e privită prin prisma psihologiei masculine, înclinată să se automistifice în ceea ce privește femeia iubită — proces deloc simplu și pe care G. Călinescu îl intuiește, obiectivîndu-l literar, în toate fluctuațiile și nuanțele lui evanescente. Enigma Otiliei — exercitînd un farmec înșelător și pentru cititorul cărții — ține, în fond, de acea nevoie de mituri subiective a dragostei; scriitorul nu face greșala de a o traduce în termeni expliciți, ci, cu remarcabilă inteligență artistică, o convertește într-o axiomă, pe care se sprijină întreaga construcție epică a personajului. Caty e privită, în schimb, dintr-un unghi de vedere obiectiv, care-i refuză de la început condiția enigmatică. Caty este, în felul ei, o bovarică, dar cărela toate dorințele și nostalgiile i se împlinesc. Pornind de la această premiză, romancierul studiază un caz — destul de frecvent în lumea burgheză — de ratare prin succes. Caty e o fată frumoasă, plină de grație și exuberanță, animată de o permanentă frenezie vitală, dar încă de timpuriu apar la ea semnele unui egoism rece, setea de avere, snobismul. Fiică a unui negustor angrosist din Galați, cu o aparență de „băcan subțire" — om de afaceri energic, șiret și obtuz — ea se bucură de o creștere aleasă, în lux și-ntr-o atmosferă de veleități aristocratice. Practică sporturi nobiliare — ecvitația —, are pasiunea cailor, a covoarelor și mobilelor fine. În dragoste, interesul ei se îndreaptă infailibil spre bărbații mediocri, dar cu poziție socială (discutind cu madam Farfara, Ioanide spune la un moment dat: „Caty n-avea cultul omului mare, se entuziasma de poziția socială a bărbaților, era o snoabă, voia să primească omagii, însă nu dădea nimic din sufletul ei. De aceea a iubit tot bărbați care-i erau inferiori"). Elementul cel mai izbitor balzacian în romanul Caty-ei Zănoagă îl aflăm în transcrierea meticuloasă a modificărilor pe care le provoacă în psihologia eroinei neîncetatele calcule financiare. La moartea tatălui ei, Caty și cea de-a doua soție a acestuia, Cornelia Tilibiu, intră pentru împărțirea moștenirii într-o competiție juridică, din care, mai tenace și mai bine sfătuită de avocați, eroina iese învingătoare. Scriitorul notează reacțiile sufletești ale îndoliatei fiice și face, în detaliu, istoricul procesului de partaj, într-un stil sec, documentar, intercalînd citate din deciziile judecătorești și altele din corespondența Caty-ei cu Gigi Ciocîrlan, căruia, — în calitate de fiu al unui fost și posibil prim-ministru, — aceasta îi solicită patetică ajutorul („**Gigi aimé**, salvează-mă, pune în mișcare toată influența ta. Inchipuie-ți că pierd grajdurile de cai și conacul" etc.). Intr-un fel sau altul, în aproape toate împrejurările esențiale ale vieții ei, patima luxului și averii îes la iveală. În dragostea juvenilă pentru Gigi Ciocîrlan — tip de „homme à succès" plat și acerebral — Caty nu pierde nici o clipă din vedere șansele viitorului soț de a face, cu sprijinul relațiilor familiale, o frumoasă carieră diplomatică. Francisco Oster, amantul de la Buenos Aires, o cucerește prin prestigiul său financiar, asociat cu o incurajatoare timiditate față de femei. De altfel, Oster îi oferă la un moment dat un cec substanțial — ca să plătească datoria făcută, în numele legației, de soțul ei, ministru în Argentina — dar Caty preferă să plaseze banii într-un mod cît mai rentabil pentru ea, fără a-i spune ceva lui Gigi, convinsă că acesta se va descurca pînă la urmă. (Un concurs de împrejurări care amină trecerea datoriei în contul ministerului de externe produce dispariția lui Ciocîrlan și acesta, socotindu-se compromis, se sinucide). Cea de-a doua căsătorie a Caty-ei, cu Remus Gavrilcea — rudă cu furunculosul conducător al mișcării „centurioane" — e rezultatul unor considerații de oportunitate politică. De pe frontul antisovietic, colonelul îi trimite nevestei, pe care-o numește în scrisori „Caty, scumpă mamă", bijuterii și obiecte prețioase jefuite de la evreii aflați în lagărele de concentrare din Transnistria. Caty angajează la Banca Națională o casetă de valori unde le depozitează, dar, în preajma lui 23 August 1944, cînd Remus Gavrilcea, îngrozit că ar putea fi condamnat pentru activitatea lui criminală de pe front, îi cere bani spre a fugi în străinătate, ea îl refuză liniștită, senină, ca și cînd el i-ar fi cerut să-i îndeplinească niște pretenții absurde, copilărești. Singura aventură în care Caty se dovedește — pecuniar vorbind — complet dezinteresată, e aceea cu Max Hangerliu. Aici funcționase, în schimb, snobismul, eroina fiind fascinată de rangul social al prințului bădăran. Perspectiva scriitorului e de un realism necruțător prin exactitatea analizei, prin luciditatea ei tăioasă. Această doamnă Bovary căreia toate ambițiile și capriciile îi sînt satisfăcute are o existență prin nimic mai puțin lamentabilă decît a eroinei lui Flaubert. Eșecul Caty-ei în plan omenesc, individual, devine mai evident odată cu declinul social al întregii ei clase, ca urmare a răsturnărilor revoluționare. Femeie bogată și mondenă, ea trăise în cultul valorilor materiale, fără vreo bănuială că ar putea exista, în afara acestora, și altele. Caty nu e imorală, ci amorală — ea suferă de o totală degenerescență a simțului etic.

Pierderea averii nu se însoțește la ea cu conștiința că are de înfruntat o nouă situație, că trăiește într-o lume axată pe alte valori umane și sociale — chiar dacă nu le acceptă. Ea continuă să facă „afaceri" pe o scară, bineînțeles, din ce în ce mai redusă: vinde obiectele din casă, cumpără altele, evită prudent să aibă mult numerar de teama stabilizărilor posibile, ajungînd „să recurgă la troc, să refuze pe cît cu putință bancnotele. Stringea medicamente străine, parfumuri, rujuri de buze și lăptărești îi plătea contul cu obiecte. Făcea aceste operații cu discreție și decență și nimic din felul ei de viață nu părea esențial schimbat". Micul Filip — fiul lui Max Hangerliu — primește de la mama sa o educație care nu ține întru nimic seama de adîncile modificări intervenite în însăși structura societății românești. Caty acceptă ca Filip să fie înfiat de bătrîna Hangerlioaică — spre a purta numele princiar. Ea „nu putea înțelege că viitorul nu va mai fi ca trecutul și că instrucția anacronică a copilului ar putea să devină o pricină de mari necazuri pentru el, mai tîrziu. Voia să facă din Filip un om care să se miște cu naturalețe în mediul aristocratic, și chestiunea alegerii unei cariere i se părea de o importanță cu totul secundară și decorativă". De aceea, Caty se preocupă să-i asigure lui Filip lecțiile de călărie, închiriind cu ora de la un fost jokeu un bătrîn cal de curse. Silită, cu timpul, să vîndă tot mai multe obiecte — după bijuterii, covoare, trece la haine, pantofi, lucruri mărunte chiar — Caty e pusă în postura de a-și recapitula destinul, căci memoria ei afectivă este legată în bună măsură de conținutul bogatei garderobe („Caty avea memoria sentimentelor și peisajelor unei părți a globului prin obiectele de îmbrăcăminte, iar șifonierul ei era pentru ea o adevărată arhivă pe care o deschidea din cînd în cînd ca să-și memoreze momentele vieții"). Are, acuma, nostalgii retrospective, fără însă a-și da seama cît de goală de înțeles fusese întreaga ei viață. Experiența boalei, zbaterea dureroasă și iminența morții nu aduc nici cea mai neînsemnată schimbare în mentalitatea acestei femei frenetice, cu o imensă voință de a trăi, dar fără să știe **de ce**. E important de notat că în reconstituirea epică a biografiei personajului, G. Călinescu înregistrează mereu, împreună cu evenimentul, reacția, sentimentul etc. semnificația lor socială, oferind o imagine adîncă a deformărilor și mutilărilor pe care le provoacă, în structura interioară a omului, lumea burgheză. Luciditatea critică, posibilitatea de a pătrunde dincolo de aparențele înșelătoare și de a analiza felul cum se reflectă, în zonele cele mai delicate și mai misterioase ale conștiinței, interese și atitudini de clasă, scriitorul le datorează fără îndoială unei înțelegeri superioare, dintr-o perspectivă actuală, a realității și istoriei.

În nici una din etapele vieții ei, Caty nu devine pentru romancier obiect al unei tratări comice. Atent la nuanță, el reconstituie, prin acumulări treptate de fapte, un destin uman, un caracter reprezentativ, cu o artă sobră și echilibrată. O altă modalitate va adopta însă G. Călinescu în prezentarea celorlalte personaje care ilustrează literar în „Scrinul negru" fauna umană a aristocrației și burgheziei române. Aici, polemica devine deschisă, explicită, accentele satirice puternice.

Matei CALINESCU

Mircea Manolescu *(București)* — *Evocînd un episod din război, subiectul povestirii dvs. „Incercuirea" se rezumă, de fapt, la dramatica acțiune ai cărei eroi sînt căpitanul de jandarmi Surdu și soldatul Cojocaru. Deznodămîntul rezultă firesc din premisele acțiunii, realizînd totodată surpriza. Din acest punct de vedere, „Incercuirea" merită atenție. Mai puțin reușită este incercarea de a-l integra în povestire pe sergentul Rotaru. Deși vă ocupați în multe, și chiar prea multe pagini, de acest personaj, el totuși nu are consistență, se situează în afara acțiunii. Desigur că evenimentele pot fi văzute și prin prizma lui Rotaru. În acest caz însă, personajul nu trebuie să rămînă o simplă prezență în povestire. V-aș recomanda să revedeți lucrarea, concentrîndu-vă atenția asupra datelor esențiale de la care porniți. Dar și mai recomandabil ar fi să abordați teme de actualitate, ele vă vor furniza din belșug materie epică.*

I. Petcu *(Bocșa)* — *Preocupările de specialitate ale unui pedagog pot constitui, bineînțeles, teme literare, — dar numai cu condiția ca materialul de viață să fie prelucrat artistic. În povestirea „Casa", v-ați propus să realizați o succesiune de imagini care, în ansamblu, să oglindească activitatea și concepțiile educative înaintate ale unuia dintre cadrele didactice de azi din țara noastră. Sînteți pe drumul cel bun. Mai rămîne ca faptele narate să nu se limiteze a fi simple exemple ca într-un manual, ci să se întrețese în așa fel încît să reliefeze cît mai puternic caracterele și problemele de viață ale eroilor. În privința aceasta, aveți încă mult de lucru. Personajele dvs. — directorul, instructoarea, părinții și chiar copilul — par deocamdată mai curînd niște simboluri ad-hoc ale unei singure probleme pedagogice tratate pe larg, decît ființe vii. Nu știm nimic important despre viața lor interioară, despre frămîntările lor, ca să zicem așa, „extrașcolare". Destul de numeroasele pagini ale povestirii „Casa" schițează la un moment dat un început de conflict între „instructoare" și „părinți"; dvs. însă, în loc să urmăriți dezvoltarea și rezolvarea lui firească, îl atenuați artificial scoțînd-o pentru mult timp din scenă pe instructoare. În felul acesta, intervenția directorului, deși justă ca exemplu pedagogic practic, nu trece dincolo de limitele oricărui alt exemplu schematic, ca-n manual. Literatura e tocmai dincolo de aceste limite! Incercați a vi-l imagina pe director exercitîndu-și acțiunea, în timp ce conflictul pe care numai l-ați schițat, s-ar desfășura...*

Al. Dragomir-Făgețeanu *(Bocșa)* — *Citez din schița dvs. „Fără viză de plecare": „Pumnul îl trînti pe dușumea, apoi, trăgîndu-l de păr, începu să-l lovească pe unde îl nimerea". Citez din altă schiță a dvs., „La munca de jos": „Altădată ar fi așteptat după an copac, curios să afle ce vorbesc minerii. Apoi cînd aceștia nici nu așteptau să-l vadă înainte. Dar acum însă nu-i ardea de așa ceva". — În scrisoarea care însoțește o a treia schiță a dvs. („Frămîntare") trimisă revistei noastre ne spuneți: „În ultima vreme lucrez mult mai atent ca înainte" și ne aduceți la cunoștință că ați s-au publicat cîteva lucrări într-o revistă literară. Probabil că „Fără viză de plecare" și „La munca de jos" sînt scrise cu mult înainte de „Frămîntare", pentru că în aceasta din urmă într-adevăr n-am mai întîlnit „perle" de stil ca în primele două. Totuși, chiar și în „Frămîntare", construcția frazei lasă încă mult de dorit. (Vă atrag atenția, în special, asupra incorectei întrebuințări a timpurilor verbului: perfect în loc de m.m. ca perfect, etc.; confuziile de acest fel produc, la rîndul lor, alte confuzii și mai neplăcute în desfășurarea acțiunii povestirii). Insist asupra acestor amănunte fiindcă, după cîte constat, ați avut de biruit mari dificultăți în ce privește exprimarea și, într-o măsură destul de însemnată, le-ați biruit. Desigur că progresele dvs. vor continua.*

Faptele narate în schița „Frămîntare" încearcă să exploreze psihologia unui personaj încă tributar, uneori, mentalității ale de altădată. Tema este interesantă și actuală, dar trebuie să întăriți motivarea atitudinilor succesive ale personajului (de ex. mînia lui oarbă împotriva tînărului care i-o cere în căsătorie pe fiică-sa, îmbunarea din final, ș.a.).

Aurel Lupu *(Turda)* — *Nu e un reportaj, e mai curînd un lung proces-verbal, pe sectoare ad-tive și tehnice, despre activitatea întreprinderii într-o zi de lucru obișnuită. De ce nu povestiți despre oameni? Se pare că nu vă lipsește îndeminarea scrisului. Unele pasaje din lucrarea dvs. reușesc să expună clar cîteva particularități ale procesului de producție.*

Stelian Tudose *(București)* — *Bănuiesc că nu „Kir Jany" este cel mai reprezentativ episod în „Amintiri din cariera de zburător". Intîmplarea cu măgărușul Iani de fapt nu spune nimic. În final ați incercat să dați, în cîteva fraze, un tîlc social narațiunii, dar comentariul dvs. nu compensează lipsa de semnificație a faptelor. Trimiteți altceva.*

D. Ostroveanu *(Segarcea)*, E. Vulpe *(București)*, A. Bandurovschi *(Constanța)*, *T. Codreanu (Iași)*, Gh. Ciubotariu *(Iași)*, V. Turea *(Suceava)*, V. Lupea *(Cluj)*, N. Păuna *(Sibiu)*, R. Dulmana *(Turda)*, J. Papier *(București)*, N. Frigioiu *(Săcele)* — *Deocamdată nu.*

Poșta redacției

ÎNSEMNĂRI

pe marginea traducerilor din colecția „Cele mai frumoase poezii"

Inițiată în urmă cu aproape șase ani de Editura Tineretului, colecția „Cele mai frumoase poezii", a pus la dispoziția cititorilor în mod organizat cîteva mii de pagini de autentică poezie, grupate în peste 50 de cărticele de un format comod, devenit de mult familiar oricărui cititor. Debutînd cu una din cele mai complexe personalități ale literaturii europene, Goethe, colecția a răspîndit mesajul tulburător, cu nuanțe și tonuri mereu diferite ale unui impresionant număr de cîntăreți ai popoarelor. Schiller, Puskin, Lermontov, Maiakovski, Esenin, Simonov, Ronsard, V. Hugo, Rimbaud, Petrarca, Leopardi, Quasimodo, Rafael Alberti, Petőfi, Mieckiewicz, W. Withmann, sînt numai cîteva nume, citate la întîmplare, dintr-o listă impresionantă.

După cum se vede și din această cu totul incompletă enumerare, dorința de a înfățișa în limba lui Eminescu și Arghezi, vocile cele mai reprezentative ale celorlalte popoare a prezidat din capul locului la alcătuirea acestei colecții. Pentru îndeplinirea cu succes a unei astfel de sarcini nobile, au fost în genere, mobilizate, să traducă, cele mai bune forțe scriitoricești: M. Beniuc, Al. Philippide, Eugen Jebeleanu, G. Lesnea, Maria Banuș, A. E. Baconsky și nenumărați alții.

Se observă însă că nu totdeauna s-a ținut cont de o judicioasă îmbinare a criteriilor. În marea ei majoritate, colecția a tipărit în traducere opere aparținînd epocii de la Renaștere încoace. Cu totul insuficiente sînt traducerile din literaturile antice, deși tălmăciri bune risipite în diverse publicații ori în unele antologii există. Ne gîndim la „antologia sanscrită" a lui G. Coșbuc, la „Antologia liricilor greci", alcătuită de St, Bezdechi, la atîtea din izbutitele traduceri ale lui G. Murnu, ori la bogata literatură a traducerilor din lirica egipteană, indiană, chineză, și altele, risipită în periodicele ultimului nostru deceniu. De altfel inițiativa tipăririi unor antologii personale — și aici o semnalăm și pe aceea a lui L. Blaga „Din lirica universală, Tălmăciri", urmată de Antologia poeziei coreene și aceea a liricii persane — ar trebui extinsă, cu atît mai mult cu cît ele există deja tipărite în formate și după criterii diferite. Ne gîndim firește la antologiile lui E. Jebeleanu, M. R. Paraschivescu, Veronica Porumbacu și altele. Aproape total absentă este și perioada Evului Mediu, (lirica trubadurilor), deși, repetăm, posibilități existau, mai ales că în limbile străine, în limba franceză de pildă, au fost deseori alcătuite astfel de antologii. Și criteriul adevăratei universalități trebuie mînuit cu mai multă consecvență. Mai rămîn continente întregi slab reprezentate sau aproape total absente — Africa și America latină, deși pentru ultimul, antologia lui Jesualdo, tipărită la „Editura pentru literatură universală", în anul 1961, ar fi putut constitui un punct de plecare.

Privind atent catalogul aparițiilor, nedumeririle sporesc și ele sînt provocate de absențele nejustificate, subliniem, pentru stadiul actual al colecției. Lipsește Shakespeare, atîția din romanticii francezi, care au exercitat înrîuriri mai adînci asupra literaturii noastre — un Alfred de Vigny, ori un Lamartine. Absența lui Gauthier, Baudelaire și Verlaine e și ea resimțită. Ar fi de dorit să apară apoi, Edgar Poe și Rilke — ca să citățm numai pe aceștia — ale căror traduceri, prima a lui E. Gulian, a doua a Mariei Banuș, așteaptă o retipărire. Poezia popoarelor vecine e tot atît de slab reprezentată.

Nu ne propunem analiza calității traducerilor, aproape totdeauna izbutite, dar nu ne putem împiedica să nu regretăm răceala care se instalează prea adesea în paginile traduse din Leopardi. Trebuie să observăm și aici că editura n-a urmărit întotdeauna valorificarea tălmăcirilor celor mai izbutite existente deja în literatura noastră.

Inegale sînt și traducerile din N. Lenau, semnate de Lazăr Iliescu. Alături pe poezia „Către Moarte" în care traducătorul s-a apropiat de ideea poetică, cititorului îi sînt înfățișate și traducerile poeziilor „Seară grea", „Drumuri triste" și altele unde echivalențele lingvistice propuse de traducător rămîn supărător de banale. Bolta e „neagră", norii sînt „tulburi și grei", păsările „vesel ciripeau", căprioarele „ușure fugeau", prin „desișuri verzi" etc., etc.

Aruncînd o privire asupra modului în care s-a operat selecția poeziilor din opera aceluiași scriitor, trebuie observat că nu odată sorții au căzut asupra unor piese puțin reprezentative. Cum volumele sînt mici, orice șovăială în alegere se repercutează asupra versurilor cu adevărat antologice. Editura nu și-a spus aici suficient cuvîntul, lăsînd traducătorului libertatea de a alege îndeosebi poeziile care i se păreau acestuia mai ușor traductibile. Cititorul regretă absența tulburătoarei confesiuni cu caracter de testament, al acelei „Appressamento alla morte" de Leopardi și absența poeziilor *Sapra il monumento di Dante che si prepara in Firenze*, și *Ad Angelo Mai*, ambele făcînd parte, alături de oda *All'Italia*, din lirica patriotică a marelui poet italian.

În ceea ce privește prefețele, ele dau informații prețioase despre viața și opera autorului tradus. Adesea acestea suferă însă de un anumit exces biografic, ca și de o structură prea didacticistă: viața — opera. Evenimentele principale ale existenței nu sînt totdeauna folosite spre a explica opera scriitorului. Nu se poate spune despre datele biografice, oferite de Lascăr Sebastian cu privire la Leopardi că sînt inutile, dar unei informații relativ bogate— dacă ne gîndim la spațiul colecției — cititorul îi pretinde și o analiză a operei respective — evident pe coordonatele ei generale.

Cu titlu de strictă sugestie, credem că prefața-eseu, de tipul acelui atît de concentrat, de adînc și de frumos text tipărit în fruntea antologiei „Poeți persani" și semnat de acad. T. Vianu, este cea mai indicată la această colecție.

D. PETRESCU

tinerii furioși

IN TEATRU ȘI CINEMATOGRAF

Sub denumirea de „tinerii furioși" s-au făcut cunoscuți o serie de scriitori apăruți în literatura engleză contemporană. Romancieri și dramaturgi îndeosebi, ei și-au cîștigat această poreclă prin atitudinea rebelă pe care o afișau față de spiritul conservator și tradiționalist al societății britanice.

La 8 mai 1956, „Royal Court Theater" din Londra reprezintă piesa lui John Osborne. Pentru teatrul englez, această reprezentație a constituit o adevărată „bataille d'Hernani", inaugurînd ruptura cu tradiția comediei de divertisment pur. Autorul piesei a fost elogiat de cei mai autorizați critici teatrali — Harold Hobson de la „Sunday Times" și Kenneth Tynan de la „Observer", și s-a bucurat din partea publicului de o audiență mereu sporită. Considerat cu puritorul de cuvînt al „tinerilor furioși", Osborne a știut să exprime deziluzia profundă a generației sale. E de remarcat că reprezentanții vechiului teatru și-au arătat, printre primii, iritarea față de aceste atitudini. Un Noel Coward a protestat împotriva transformării scenei într-o tribună, împotriva plasării aproape exclusive a acțiunii în mediul periferiei. Răspunzîndu-i, un tînăr dramaturg, Robert Bolt, a dezvăluit intențiile scriitorilor din generația lui. „Noi credem că teatrul este o activitate umană și că astăzi condiția umană e deosebit de primejduită, fiindcă astăzi vechile temeri au căpătat, prin bomba atomică, o formă concretă. De vreme ce vechea școală ignora trei sferturi din societate, unii dintre noi și-au plasat și își vor plasa întîmplările în mediile cele mai sărace".

Teatrul englez, creat de ceea ce s-a numit generația „tinerilor furioși", cunoaște personalități din ce în ce mai diferențiate. Astăzi între autori ca John Osborne, Brendan Behan, Harold Pinter, Arnold Wesker, Doris Lessing, John Arden, Delaney, Simpson Norman, Ann Jellicoe, Bolt, etc. există mai multe deosebiri decît asemănări. În creația unora ponderea elementelor de critică socială crește, în timp ce în creația altora se accentuează existențialismul, erotismul, deznădejdea, etc. Osborne însuși reflectă în creația sa aceste oscilații. El era oarecum cunoscut și înainte de „Look back in anger". Împreună cu Anthony Creighton scrisese piesele „Inamicul personal" și „Epitaf pentru George Dillon" (ultima reprezentată în februarie 1958). În această a doua comedie, scrisă în colaborare, apare un fel de primă versiune a lui Archie Rice din „The entertainer" (tradus la noi cu titlul de „Cabotinul"). George Dillon, nu știi dacă este un om de talent, învins de condiții sociale potrivnice, de un mediu mărginit și meschin și constrîns să accepte compromisul pe toate planurile (să scrie comedii vulgare, să se însoare cu o tînără stupidă) sau pur și simplu un ratat, ca Archie Rice, care își dă seama de propria și incurabila lui nulitate. În confesiunile făcute prietenilor și cunoscuților, în replici, în acțiuni, eroul trece de la afirmarea ostentativă a geniului său neînțeles, la deprimare, ba chiar la mărturisirea unui faliment total. Ca și în Archie Rice, în George Dillon dăinuie curiozitatea, setea de viață, în orice condiții, cu oricîte compromisuri morale.

„The entertainer" („Cabotinul") a fost scris în 1957 și precede drama în trei acte „Luther" (1961) influențat de Brecht. Comedia a fost considerată de către mulți critici drept cea mai bună lucrare dramatică a scriitorului. E de remarcat că atît în piesă, cît și în film determinantele economice, sociale și politice sînt precizate în repetate rînduri. Nu mai e lumea actorilor plini de succese, îndestulați și în fond fericiți din nuvelele lui Maugham („Theater") sau din filmul „Cavaler după miezul nopții", interpretat de Bette Davis și Leslie Howard.

Billy Rice, tatăl lui Archie, cu toate succesele dobîndite în cursul unei cariere îndelungate, nu și-a putut asigura o bătrînețe tihnită, Phoebe, soția lui Archie, nu poate uita că a fost nevoită să întrerupă la 12 ani cursurile școlare, pentru că familia ei nu avea cei 6 penny săptămînali necesari achitării taxelor, nu poate uita că a trebuit să muncească de timpuriu și că după o viață de lipsuri și umilințe o așteaptă o bătrînețe de lipsuri și mai mari. Dintre copiii lui Archie, doar Jean are o slujbă. Mick își găsise una exact în momentul în care a fost trimis pe front. Frank trebuie pînă în cele din urmă să emigreze în Canada, iar Graham, iubitul Jeanei, e nevoit, pentru a găsi de lucru, să se expatrieze și el. Osborne consemnează totul: lipsa de locuințe, creșterea necontenită a impozitelor, din cauza cheltuielilor militare, decadența vechiului teatru de varietăți, psihologia celor care se îmbogățesc în industria alimentară, tiradele patriotarde ale ziarelor guvernamentale, etc. etc. Dar tinerii de care ne vorbește Osborne nu-și dau seama că viața s-ar putea schimba. Mick spune mai înainte de a pleca pe front: „Și apoi viața nu e chiar atît de urîtă, iar chiar dacă e, nimeni nu poate face nimic". Jean, care este personajul cel mai statornic și mai dispus să lupte, îi răspunde lui Graham care o întrebase dacă-și dă seama cît de crudă poate fi existența omenească: „Știu. Dar cu toate astea nu trebuie să te dai învins". Căci dacă, oameni mai în vîrstă sau tineri, toți eroii lui Osborne absolutizează o situație istorică și ajung să creadă într-o condiție umană perenă, există totuși între generații o enumită diferență. Astfel Jean nu numai că luptă dar totodată nu e dispusă să accepte compromisuri morale. Dar care este în economia operei lui Osborne semnificația lui Archie Rice? Acest prezentator de programe lipsit de talent, lipsit de spirit, acest organizator de spectacole veșnic nenorocos și urmărit de fisc, rămîne totuși un vînător de himere: „Toată viața am urmărit o himeră, voiam să găsesc o... o sticlă de bere care să nu se sfîrșească după 10 minute, cu care să te îmbeți fără să te simți prost și care să coste doar 2 pence". Infantilism dar și o aspirație spre o lume mai bună, mai amicală, aspirație exprimată însă printr-un simbol derizoriu. Căci Archie Rice evadează mereu în alcool și erotism. Irresponsabil și cuceritor, nenorocește pe cei care-l iubesc: prima soție, Phoebe, Billy, etc. Archie trăiește într-o lume opresivă și deformată. Lumea burgheză e dominată de comedia sentimentelor mimate, de cabotinism. Archie Rice, cabotinul, e un rezultat, dar și un simbol. Dar ce mult ar vrea să fugă din această impietrire sufletească, să simtă cu acea autenticitate răscolitoare citită pe figura unei negrese grase care cîntă un „spiritual": femeia exprima o profundă încredere în viață și în om, iar Archie își dăduse seama că acest lucru o salvă, îi dădea puterea de a trăi și a lupta. Astfel Osborne construiește cu eroul său unul din personajele în a cărui complexitate se citesc inseși contradicțiile societății burgheze. Archie nu este desigur un erou pozitiv, bun de dat ca exemplu. Dar în el se citesc și aspirațiile etice ale unei ființe deformate de orînduirea capitalistă.

Între teatrul tinerei generații de scriitori englezi și așa-numitul „Free Cinema" (Cinema liber) au existat numeroase similitudini. Filme ca acelea realizate de Denis Horne și Lorenza Mazetti, Lindsay Anderson („În fiecare zi în afară de Crăciun" și „O țară a visului") și Tony Richardson („Mama nu îngăduie"), apropiindu-se de documentar aduceau pe ecran Londra contemporană, cu cartierele muncitorești, antrepozitele, sălile de bal, etc. Așa cum arată Jonas Mekas, teoreticianul noii școli cinematografice realiste din New York, „erau filme fără intrigă, culegeri de acțiuni, stări de suflet, scene și observații" (Jonas Mekas: „Cinematograful nou generației"). Jonas Mekas observă că acest procedeu seamănă puțin cu modul prin care reușești să cunoști mai bine oamenii, prin observarea pe furiș a acțiunilor lor mărunte de fiecare zi, și nu privind îngîmfata lor viață oficială. La rîndul lui procedeul menționat dă o mare importanță nu numai exterioarelor, ci și lumii obiectelor. Iar toate acestea au impus un limbaj cinematografic, întemeiat pe mai multe planuri lungi, pe mai puține „fondus-enchaines", pe un montaj nou. Dintre regizorii care s-au afirmat în cadrul „cinematografului liber", Tony Richardson a trecut la ecranizarea pieselor tinerilor furioși („Look back in anger", „The entertainer" de John Osborne", „Gust de miere" de Sheiegh Delaney). În același timp, Jack Clayton realiza „Drumul spre înalta societate", iar Karel Reisz, „Sîmbătă seara, duminică dimineața". „Tinerii furioși" găsiseră astfel regizori deosebit de înzestrați și cîștigaseră un bogat repertoriu tematic propice traducerii cinematografice. De altfel Tony Richardson, ca și Laurence Olivier îl susținuseră încă de la început. Richardson a fost alături de George Devine directorul lui „English Stage Company" cînd a reprezentat la „Royal Court Theater" prima piesă a lui Osborne. Iar Laurence Olivier, unul din cei mai mari actori contemporani, a acceptat să joace în piesele lui Osborne. În rolul lui Archie Rice confesiunile lui întrerupte de semnele suspensiei devin și mai ambigui prin gesturi, prin mimică. Actorul concepe ca un contrapunct replicile și mișcările. Filmul „Cabotinul" folosește imaginile pentru a demasca falsitatea declarațiilor eroilor, sau invers, relevînd astfel în unul dintre aceste două feluri o contradicție fundamentală, un hiatus lăuntric cum nu se poate mai profund și mai tragic în consecințele lui.

Cît privește Joan Plowright ea i-a susținut ca și soțul său Lawrence Olivier pe „furioși". Joan Plowright a interpretat piese ca „Sansele" (de Beaumont și Flotcher), „Unchiul Vania (Cehov) „Vrăjitoarele din Salem" (Arthur Miller) „Moby Dick" (după Melville), „Scaunele" (Eugen Ionesco), „Rădăcini" (de Arnold Wesker) și „Cabotinul" (Osborne). Intrupînd în piesele scriitorilor tineri englezi personaje pozitive, echilibrate, dușmane ale compromisului etc. actrița a dat expresie propriilor sale idealuri de viață. Cît privește calitatea artei sale, ea a fost sintetizată de cronicarul lui „Sunday Times" astfel: „În timpul ultimului discurs al Soniei din „Unchiul Vania", publicul, pătruns de emoție, a simțit filfîitul aripelor nemuritoare". Ca un englez cu simțul umorului să recurgă la asemenea comparații nu e puțin.

Cu confuziile și limitele menționate, „tinerii furioși" au reușit să aducă în literatură, dar mai cu seamă în teatrul și cinematograful englez de astăzi, un aer nou. Pentru aceasta au și găsit înțelegerea și susținerea celor mai de seamă regizori și artiști din țara lor.

Eugen SCHILERU

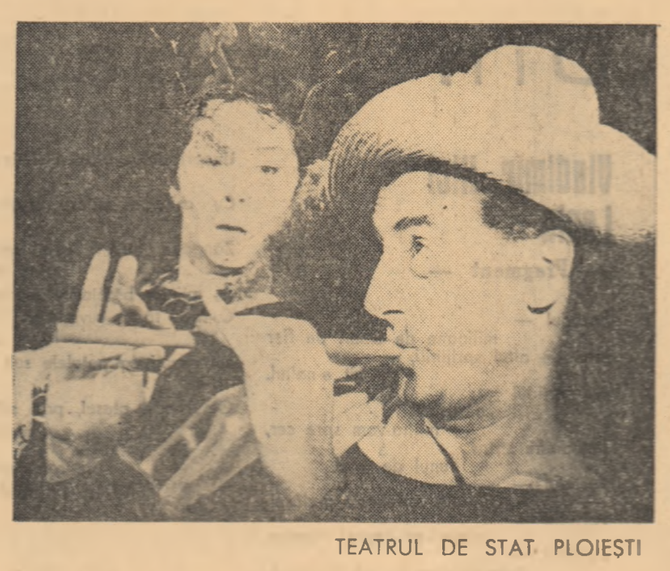

Vera Moisescu și Toma Caragiu în „Berlioldo la curte".

TEATRUL DE STAT PLOIEȘTI

UN SINGUR ROL DUĂ CREAȚII

DUMITRU SOLOMON

TEATRUL LUCIA STURDZA BULANDRA

Paul Sava, George Carabin și Mihaela Juvara, în „Comedia erorilor".

Actorul care figurează al doilea pe un rol are uneori sentimentul că a fost nedreptățit, fiind apăsat de acel termen odios, instituit chiar de el (evident, cu ajutorul unui regizor scrupulos din punct de vedere... lingvistic) și menit să-i provoace dureroase complexe profesionale: a dubla, cu derivatul dublură (!). Unii spectatori, la rîndul lor, nutresc o mistică similară în fața celui de-al doilea distribuit, secotind, cu programul în mînă, înainte de ridicarea cortinei, cît de ghinioniști au fost cînd au „nimerit" nu pe „titularul" rolului ci „dublura". Cronicarul dramatic asistă îndeobște numai la premieră, mulțumit că va scrie despre cel „mai bun" dintre doi, rareori obosindu-se să-l mai vadă pe cel „mai puțin bun". Și nu toți își dau seama că se află în fața unei triste prejudecăți, hrănită de chiar cei care trag ponoasele de pe urma ei.

Pentru că a dubla un rol nu echivalează nicidecum cu a-l dubla pe actorul care a interpretat acest rol la premieră, ci înseamnă pur și simplu a crea și nu a copia mai mult sau mai puțin fidel creația mai mult sau mai puțin valoroasă a primului. Cînd regizorul se va ocupa cu aceeași stăruință de ambii interpreți, cînd actorul se va strădui să fie întotdeauna primul și nu al doilea, jucînd mereu ca la premieră (chiar dacă la premieră a jucat nu el ci colegul său mai virstnic sau, poate, mai tînăr), cînd criticul teatral va acorda o atenție echitabilă interpreților unui rol, în sfîrșit, cînd vom înțelege că linia a doua poate deveni la un moment dat prima linie, prejudecata așa-ziselor dubluri va dispare inevitabil. Trebuie să dispară, fiindcă există totuși actori care pun între ei și cei cu care se află uniți printr-un text comun și o acoladă în program nu o foaie de indigo ci forța și originalitatea personalității lor artistice: fiindcă nu există două măsuri în ce privește răspunderea față de text și față de spectatori, ci una singură; fiindcă fiecare spectacol, din cele 100, 300 sau 30 cîte poate susține o lucrare dramatică, are aceeași funcție creatoare.

Așadar ne întoarcem, cîteva luni după premieră, la teatru, cu intenția de a înfrunta o prejudecată sortită dispariției. Alegem două din spectacolele Teatrului Național „I. L. Caragiale" și anume: „Vizita bătrînei doamne" și „Mașina de scris". Primul dintre spectacole a fost orientat de regie (Moni Ghelerter) către o subtilă împletire a tonului tragic cu explozivile comice, înclinîndu-se însă balanța spre tragismul atroce al condiției umane amenințate.

Marea tragediană a scenei Naționalului, Aura Buzescu, a întruchipat în Claire Zachanasian acea putere pe care o reprezintă, prin ea, capitalul, dînd o solemnitate glacială și profundă, dincolo de omenesc, unei prezențe scenice de o copleșitoare gravitate. În același rol, Elvira Godeanu a realizat o creație diferită, umplînd cu datele propriei personalități conturul unui rol de o impresionantă sarcină dramatică. Actrița a preferat să foreze mai în adîncime zăcămîntul satiric al textului, mutînd accentele replicilor, astfel încît ceea ce suna tăios și grav în interpretarea Aurei Buzescu se convertește în ironie și aluzie, gesturile înseși au parcă o traiectorie mai scurtă, întreaga mișcare se precipită într-o pulsație din care s-a eliminat solemnul. În primă interpretare, miliardara e un demon cu înfățișare pămîntească, în cea de a doua, o femeie în conștiința căreia o forță necruțătoare, dar omenească în structura ei, a devastat totul, lăsînd doar un singeros dispreț față de semeni. Aura Buzescu pare să creadă cu o convingere uriașă în puterea ei justițiară, Elvira Godeanu se abandonează parcă acestei puteri, nu sub imperiul unei convingeri supreme ci al unui destin acceptat. În primul caz tonul e măreț și adînc, în al doilea e vulcanic și insidios.

Handicapat de personalitatea unui actor de talia lui Jules Cazaban, Matei Alexandru n-a cedat însă în fața distanței apreciabile. Interpretarea pe care a dat-o nevinovatului și totuși atît de vinovatului personaj al piesei lui Dürrenmatt, Alfred III, nu este mai prejos de o veritabilă creație actoricească. Dacă-i adevărat că actorul îi este îndatorat maestrului, care a interpretat rolul cu o remarcabilă vigoare dramatică, nu e mai puțin adevărat că el a reușit să dea o existență nouă personajului, trăind, în actul II, cu o bună stăpînire a tuturor modulațiilor jocului, spaima paroxistică a lui Alfred, venită din certitudinea că va fi asasinat pentru ca güllenezii să-și merite miliardul. Jocul lui Matei Alexandru se desfășoară cu precădere pe o dimensiune lăuntrică, concentrat asupra mișcării sufletești, și dacă talentatul actor n-ar fi abuzat de masca umilinței, care i se potrivește perfect în actul II nu însă și în celelalte, ar fi reușit să releve mai convingător drumul atît de contradictoriu al personajului.

În „Mașina de scris" există un personaj diferit de celelalte prin drama reală care-l mistuie, prin inadaptarea totală la convenția lumii burgheze a orașului de provincie. Acest personaj este Solange, castelana solitară și rebelă, care nu poate comunica decît într-un singur fel cu societatea din jur: înfruntînd-o din umbră, silind-o să bea cupa amară a adevărului. Marietta Deculescu a dat un farmec aparte acestei femei certate cu normele convețuirii burgheze. Tanți Cocea a insistat nu pe puterea de atracție a personajului ci pe tragismul lui, evoluînd pe scenă cu un soi de reținută înfiorare, construindu-și cu multă finețe universul interior, transmițînd sălii o undă de înțelepciune tristă. Vocea ei e golită de patetism, fraza are o curgere molcomă, de cantilenă, suferința se consumă undeva în adînc, înăbușit. Marietta Deculescu se învăluie în grație și feminitate. Tanți Cocea aduce în prim plan discreția și intensitatea sentimentului, exprimat avar. Așa se face că, după spectacol, nu rețil aproape nici un gest al actriței, în schimb îți stăruie în memorie multă vreme glasul ei atît de egal și totuși atît de expresiv, sugerînd parcă din depărtări imense un zbucium aprig, păstrat în străfundul sufletului. Tanți Cocea face parte dintre acei interpreți care te învață să prețuiești arta discreției, măsură a unei sensibilități îndelung educate.

Iată, deci, că un singur rol poate prilejui două creații valoroase, iată că și cronicarul dramatic poate asista, fără să regrete, la un spectacol care are loc după premieră și în care se întîlnește cu pe nedrept ignorata „dublură".

ARTA

FESTIVAL '63 MOSCOVA

SCURTĂ CRONICĂ A FILMELOR PREMIATE

Numeroși delegați și invitați, zeci cîteva zeci de ziariști, mii de moscoviți care au urmărit filmele prezentate la Palatul Congreselor din Kremlin, și-au însemnat cu roșu, în programe, a treia duminică a Festivalului. În seara de 21 iulie, cînd regizorul Grigori Cluțeai a început citirea listei premiilor, fiecare se afla încă o dată, clătinat de participanții la concurs, emoție momentului.

O relaxare completă a celei de a doua săptămîni, lucrată după ritmul zile de la începerea competiției, a devenit inutilă și prea puțin interesantă pentru cititori. Mă voi mulțumi de aceea cu o succintă prezentare a filmelor distinse.

Atenția maiorei dintre cei ce au vechi despre Festival în celelalte diverse publicații s-a concentrat asupra filmului „8 și jumătate", realizat de sunătorul regizor italian Federico Fellini. După prezentarea în concurs a filmului, ziariștii vorbeau de un succes cert. Iată că, de data aceasta, pronosticurile s-au fost dezmințite. La Palatul Congreselor, Federico Fellini primea la 21 iulie, în aplauzele întregii asistențe, Marele Premiu al celui de al treilea Festival cinematografic de la Moscova.

Printre operele de pînă acum ale lui Fellini, „8 și jumătate" ocupă un loc aparte. Dacă filmele lui anterioare prăfuiesc „La dolce vitta", noua sa realizare se deosebește sensibil de restul creației lui Fellini, atît în ceea ce privește problematica filmului, cît și mijloacele lui de expresie cinematografică. „La dolce vitta" aduce în persoana ziaristului Marcello un observator al vieții. Filmul relatează, într-o largă frescă de moravuri, contradicțiile Italiei contemporane. Prin intermediul lui Guido, personaj principal din „8 și jumătate", Federico Fellini introspectează universul interior al intelectualului italian, univers în care luminile și umbrele, adevărul și minciuna, dragostea și eroismul se împletesc, dînd naștere unui haos aproape infernal. Ca și Marcello, Guido se lasă adesea pariat de valurile oscilante ale mediului în care circulă. Dar la eroul filmului „8 și jumătate" dorința de a evada din cercul diabolic al unei societăți intrate în destrămare este mult mai mare. În final, Fellini îl lasă încă pe Guido pradă lumii pe care nu reușește s-o depășească. Dar regizorul îi oferă eroului său posibilitatea salvării prin intermediul Claudiei (personaj care simbolizează șansa de recuperare a acestui tip de intelectual, atît ca om cît și ca artist). Modul în care rezolvă cinematografic o astfel de dezbatere interioară, îl laudează cu marile realizări ale lui Luis Bunuel și Orson Welles.

Am amintit în corespondența trecută de calitățile producției japoneze „Suferințele unei fete". Filmul a cucerit una din medaliile de aur ale Festivalului. Sînt încă două creații care au fost distinse cu medalii asemănătoare: „Moartea se cheamă Engelchen" (Cehoslovacia) și „Kozara" (Iugoslavia). Filmul ceh al regizorului Jan Kadar și Elmar Klos reprezintă ecranizarea valorosului roman tradus și la noi. Autorii analizează cu precizie, în ambianța dramatică a sfîrșitului celui de al doilea război mondial, caracterele eroilor (excelent este portretul tinerei Martha). Sentimentul de culpabilitate și cel de inocență, eroismul sau lașitatea, sînt chiar din problemele morale pe care le pun spectatorilor cineaștii cehi. Tot despre rezistență vorbește și „Kozara". Regizorul iugoslav Veljko Bulajici a urmărit însă eroismul colectiv, tenacitatea, bravura celor care au apărat un loc pe care fasciștii n-au reușit să-l ocupe niciodată — munții Kozara.

Filmul românesc „Lupeni 29" a primit după cum se știe, două distincții: medalia de argint pentru valoarea deosebită a scenelor de masă și calitatea stereofonicului filmului și diploma de onoare a Uniunii Scriitorilor Sovietici pentru scenariu (autori: N. Tic, E. Mandric, M. Drăgan). Aceste premii confirmă, de data aceasta pe plan internațional, virtuțile artistice ale acestor opere cinematografice realizate cu măiestrie și seriozitate.

Medalii de argint au mai obținut: „Cursă fără încărcătură" al regizorului sovietic Vladimir Vengherov (o alenită introspecție făcută în conștiințele unor participanți la inteusul efort constructiv din Extremul Nord), filmul regizorilor polonezi Ewa și Czeslaw Petelski „Aripi negre", producția maghiară „Povestiri de călătorie" a lui Tamas Reny. La rîndul său, Frank Bayer (despre ale cărui calități regizorale am amintit în corespondența anterioară) a obținut medalia de argint pentru filmul „Goi printre lupi".

Cu premii de interpretare au fost distinși: actorul american Steve Mc. Queen pentru rolul din „Marea evadare" și actrița indiană Suchitra Sen, pentru rolul din filmul „Cercul nupțial".

Semnalam, cu o săptămînă în urmă, calitățile a două filme din concurs: „Fata din Bai-Dao" (producție vietnameză) și comedia franceză „Seducătorul" a lui Pierre Etaix. Juriul a acordat primului din acestе filme medalia de argint pentru succesele cinematografiilor tinere, iar celui de-al doilea diploma de onoare multipluiul creator (scenarist, regizor, actor) Pierre Etaix.

Se poate spune că autorii peliculelor prezentate la cel de al treilea Festival de la Moscova (acum nu ne referim doar la filmele premiate), au fost insuflețiți cu adevărat în creația lor de loznica nobilă a concursului: „Pentru umanism în arta cinematografică, pentru pace și prietenie între popoare".

Al. RACOVICEANU

„Se caută un vinovat" este titlul sub care se prezintă, la Teatrul de Stat din Baia Mare, piesa lui Marcel Aymé „La tête des autres". Într-un număr recent, revista „Tribuna" publică o cronică a spectacolului, semnată de Mircea Braga. Cronica respectivă păcătuiește prin numeroasele ei contradicții, prin tonul categoric cu care autorul se referă la jocul actorilor băimăreni, în general printr-o anumită lipsă de sobrietate indispensabilă atunci cînd vrei să iei în discuție activitatea unui colectiv teatral care, după săptămîni și luni de muncă, prezintă publicului un spectacol în premieră pe țară. Dar să dăm cuvîntul textului i...

Cronicarul spune: „...De acea, calificativul adecvat piesei... este acela de «recreativă și... atît!»... Am ridica imediat, prilejuită de aceste sumare constatări, o obiecție de principiu cu privire la repertoriul Teatrului de Stat din Baia-Mare. Nu intenționăm să-l analizăm în aceste rînduri. Găsim însă că includerea acestei piese, ca și, oarecum, a celor „Trei gemeni venețieni", în repertoriul actualei stagiuni, nu s-a făcut după criterii suficient de riguroase".

Și imediat dedesubt: „Vom spune însă că, aparent paradoxal, „Se caută un vinovat" rămîne totuși cea mai bună premieră a stagiunii băimărene din punct de vedere regizoral, scenografic și — parțial — interpretativ". Nu mai înțelegem nimic! Piesa e „recreativă și... atît!", „i s-au adus critici pentru o anume tendință bulevardieră, spectaculoasă dar facilă" (sic!), „rămîne o lucrare de efect imediat, fără rezonanțe deosebite în conștiința spectatorilor. Acest fapt se datorește... lipsei de profunzime, mesajului diluat și inconsecvent". Și la sfîrșit: rămîne totuși cea mai bună premieră...

În critica amintită inadvertențele se înlănțuie cu o grabă demnă de un condei dispus să parodieze această îndeletnicire. De pildă: „Neavînd la îndemînă un text cu bogate resurse dramatice, regia a optat pentru satira veseleneasă, utilizînd caricatura și șaria scenică. S-au obținut astfel scene de amor bun". Există vreo consecutie logică între lipsa de bogate resurse dramatice ale textului, opțiunea regiei pentru satira vehementă și dobîndirea unui amor de bună calitate? Se obțin scene de umor bun pe un text slab, dacă regia mizează pe satiră? Greu de crezut. Apoi: „Caricaturizarea situațiilor rămîne inconsistentă, fie prin „căderi", fie prin exagerare. Bunăoară, primele scene ale spectacolului sînt de pur și butonis (nu în sens peiorativ, ci ca procedeu dramatic larg acceptat), ca următoarele să meargă pe linia interpretării clasice și de-abia apoi să se apeleze la ușoara șarjare a personajelor și episoadelor". Autorul cronicii izbutește aici un adevărat record: ce înseamnă caricaturizarea situațiilor prin „căderi"? Ce înseamnă butonie?

Și mai grave ni se par concluziile absolut neargumentate (care mai vin și în contrazicere cu afirmațiile anterioare ale cronicarului) și care privesc interpretarea piesei.

E trist cînd asemenea comentarii lipsite de răspundere își găsesc locul în paginile publicațiilor noastre.

OBIECTIV

70 DE ANI DE LA NAŞTEREA LUI V. MAIAKOVSKI

POETUL NIKOLAI ASEEV

Versurile poetului sovietic Nikolai Aseev, stins din viaţă de curînd, poartă pecetea patetismului eroic al poeziei revoluţionare din epoca lui Maiakovski. După o perioadă de căutări febrile, delimitată între anii 1912—1917, urmează un tot mai pregnant proces de clarificare a creaţiei sale, proces determinat în primul rînd de evoluţia evenimentelor social-politice al căror ecou atotcuprinzător decide rezonanţe din ce în ce mai adînci în poezia pe care o va scrie de acum înainte. Războiul imperialist împotriva căruia s-a ridicat cu hotărîre în versul său vibrant — protestatar şi apoi Revoluţia din Octombrie ale cărei ţeluri sublime le-a slujit cu credinţă toată viaţa, l-au apropiat pe Nikolai Aseev de înţelegerea menirii înalte a artei revoluţionare.

În 1921 luptă alături de ostaşii roşii împotriva intervenţioniştilor japonezi în Extremul Orient. Din această perioadă datează poeme agitatorice ca „Budionnii", „Sofron pe front". Ele se bucurau de multă preţuire în rîndurile luptătorilor roşii. Culegerea de versuri „Bomba" editată la Vladivostok are un destin neaşteptat: japonezii învingători într-o luptă cu caracter local reuşesc să pună mîna pe ediţie şi-i dau foc. Este şi aceasta o dovadă cît se poate de concludentă a faptului că poezia lui Aseev devenise între timp o poezie angajată deschis în lupta împotriva duşmanilor revoluţiei.

În 1922 fiind chemat de Lunacearski la Moscova poetul are prilejul să reînnoiască legăturile de prietenie cu Maiakovski pe care-l cunoştea încă din anii de dinaintea Revoluţiei şi ale cărui versuri le popularizase cu o nobilă şi delicată pasiune în toată perioada petrecută în Extremul Orient. Opt ani de aci înainte cei doi poeţi lucrează împreună, redactează amîndoi revista Lef, fac front comun în disputele literare şi uneori scriu chiar versuri în colaborare. Alături de marele său prieten, Aseev pătrunde resorturile cele mai intime ale poeziei revoluţionare, îşi însuşeşte tehnica inovatoare a versului maiakovskian, înţelege din ce în ce mai mult în ce constă forţa şi măreţia artei adevărate, partinice. Tot Maiakovski a fost cel care l-a ajutat pe Aseev să o rupă cu lefismul atunci cînd acesta a încetat să mai fie o mişcare literară vie, fertilizatoare. În cel mai bun poem al său intitulat „Maiakovski începe" precum şi în numeroasele articole consacrate memoriei genialului poet, Aseev îşi aminteşte cu adîncă emoţie de figura inegalabilului său prieten şi de ceea ce a însemnat pentru creaţia sa apropierea de suflul liric maiakovskian.

O caracteristică a liricei acelei vremi, evidentă pentru cel care parcurge opera unor poeţi deosebiţi ca temperament şi mijloace cum sînt Maiakovski, Bagriţki, Demian Bednîi etc. o constituie ofensiva lor comună împotriva manifestărilor spiritului mic-burghez, a filistinismului şi laşităţii, a lipsei de îndrăzneală revoluţionară. Această aversiune faţă de tot ce e meschin, leşinat şi fără vlagă, deci incompatibil cu dimensiunile incandescente ale epocii socialiste, o întîlnim şi în versurile lui Aseev. La fel ca poeţii amintiţi mai sus el nu cunoaşte „teme antipoetice". Poezia sa abordează cu aceeaşi vigoare satira îndreptînd-o împotriva birocraţilor, a trîntorilor şi speculanţilor, în aşa numitele „foiletoane lirice", gen deosebit de răspîndit între anii 20—30 în Uniunea Sovietică. Trebuie subliniat faptul că Aseev nu „trădează" cu toate astea aproape niciodată lirismul, nici în versurile agitatorice, nici în poemele de amplă respiraţie cum sînt „Douăzeci şi şase" „Semion Proskakov" „Furtuna din Sverdlovsk" „Poemul despre Gogol" etc. Pretutindeni simţi prezenţa patetică a „eu-lui" poetic generos şi puternic exteriorizîndu-şi înflăcărarea printr-o largă şi frenetică gesticulaţie de tip maiakovskian.

În timpul ultimului război, poetul, nevoit să se evacueze într-un orăşel de pe Kama, primea aici vizita scriitorilor-ostaşi Fadeev, Tvardovski, Surkov care veneau în permisie să-şi vadă familiile. De aici trimitea către revistele de pe front versuri străbătute de mînia dreaptă a bătrînului luptător împotriva ocupanţilor hitlerişti: „Cinci simţuri am avut pînă acum / dar acum vom avea şase / şi numele celui de-al şaselea / e răzbunarea". În anii din urmă creaţia lui Aseev avea să cunoască o nouă tinereţe, ca aceea a liliacului alb înflorit a doua oară. Volumele „Meditaţii" (1955) şi „Armonie (1961) se înscriu pe linia celor mai bune realizări ale liricii sale adăugînd trăsături noi unei fizionomii poetice distincte şi încununînd activitatea bogată a celui care a fost poetul comunist Nikolai Aseev,

Cezar BALTAG

Din lirica maiakovskiană

Vladimir Ilici Lenin

— Fragment —

Partidul —
milioane de umeri de fier
unul de altul sprijiniţi,
cît e-naltul.
Cu partidul
construcţii
înălţa-vom spre cer,
ţinîndu-ne strîns
unul de altul.
Partidul —
coloana vertebrală a clasei.
Partidul —
nemurirea cauzei noastre.
Partidul —
puterea care nu mă trădează.
Azi, rob,
dar stăpînilor
le sun
mîine
sfîrşitul.
Creierul clasei,
cauza clasei,
puterea clasei,
gloria clasei, —
iată partidul.
Partidul şi Lenin —
fraţi gemeni
Istoria-mamă
îi socoate asemeni.
Iar noi,
spunînd: Lenin —
partidul numim,
partidul noi spunem —
la Lenin gîndim.

Postumă

(V)

Cunosc forţa cuvintelor, cuvintele de foc.
Nu-s ele-aplaudate de cei din loji.
Nu, dar
fac să se zmulgă şi sicriele din loc
pornind pe cele patru picioruşe
de stejar.
Uneori sînt zvîrlite, nici tipar şi nici
copie.
Cu chingile strînse străfulgeră-ntinsul
pustiei.
Zăngăne trenuri prin secole, sărutul
tiriş să-şi apropie
de mîinile bătătorite ale poeziei.
Cunosc forţa cuvintelor. Nu-i nimic,
nu s-or teme
cei căzuţi ca petalele sub topăitoarele
tocuri.
Omul prin glasul, prin sufletul lui,
rămîne în vreme.

În romîneşte de
CICERONE THEODORESCU

Nemaipomenita păţanie întîmplată lui Vladimir Maiakovski, vara, în vilegiatură

(Puşkino, Dealul Akulov, Vila Rumeanţev, 27 verste pe drumul de fier către Iaroslavl)

Cu-o sută patruzeci de sori,
în iulie, sori-căldură,
ardea-n apus vara de zor —
era-n vilegiatură.
Colina Puşkino-nălţa
drept deal Akulov creasta,
cu-acoperişuri împăna
un sat, în vale, coasta.
Iar după sat — spărtură-n gol;
şi în acea spărtură,
bătrînul soare, rostogol,
cădea-n adîncitură.
A doua zi, iar apărea
cu chipul său de purpur,
şi prinse a mă supăra,
că-i jocu-aşa de-a purpur.
Drept care eu „la dă-te jos!
că prea te scalzi în pară!"
strigai la dînsul mînios,
de toate îngheţară.
Strigai la el: „Mă, trîntore,
te ţii de mîngîiate
cu nori, şi n-ai habar cum e
să desenezi placate."
Şi i-am strigat: „În loc să baţi
văzduhul fără treabă,
ia hai să bem noi ca doi fraţi,
un ceai, aci, în grabă!"
Vai! ce-am făcut?! M-am prăpădit!
De bunăvoie, iată
cu paşi de raze şi grăbit
el se coboară-ndată.
Nu vreau s-arăt că-s înfricat,
dar dau-napoi cu groază;
el în grădină a intrat
şi, uite, 'naintează.
Prin geam, prin uşă, pătrunzînd,
în casă-abia de-nchepe...
şi respirînd apoi adînc
cu glas, de bas începe:
„În urmă făcut mi-l gonesc
întîia oară-n viaţă.
Un ceai, poete, azi poftesc
şi adă şi-o dulceaţă!"
De lacrimi, nu mai văd nicicum,
sînt leoarcă de sudoare!
Dar de la samovar îi spun:
„Poftească, ia foc, Soare!"
Mă puse diavolul să-l chem.
Stau ruşinat la masă,
pe-un colţ de scaun, şi mă tem
mai rău — de! — să nu iasă!
Dar luciul cel ciudat din el
s-a scurs — şi dă-i băiete,
încep a-i spune fel de fel,
de toate, pe-ndelete.
Îi spun de una-alta eu,
necazuri de-ale mele,
iar el de colo: „Ştiu că-i greu,
dar cată drept la ele!
Tu crezi că mie mi-e uşor
să luminez? Încearcă!
De-o faci şi-n locul meu, din zori —
am să mă supăr parcă?"
Am flecărit pîn' ce-a-noptat —
deci pîn'ce noaptea vine.
Dar era zi! Şi-am apucat
cu „tu" a ne-ntreţine.
Şi mîna mea lui îi bătu
pe umăr prietenește,
iar el îmi zice: „Eu şi tu,
doar noi sîntem, firește!
Poete, hai şi-om lumina
bazarul sur al lumii,
cu raze eu voi împroşca,
cu stihuri tu, anume."
Armă cu două ţevi, doi sori
izbiră-a beznei mreajă,
de-a-valma rază, vers — cu spor!
Şi dă-i! şi luminează!
Cînd oboseşte el, şi greu,
de plumb somn îl doboară —
atuncea sar, deodată, eu
şi ziua se-mbujoară.
Lumină pretutindenea
cît lumea fi-va lume!
Aceasta e lozinca mea
şi-a soarelui anume!

1920

În romîneşte de
MIHAI BENIUC

O dragoste a poeziei

Poetul adolescenţei noastre, Vladimir Maiakovski, ne însoţeşte astăzi maturitatea, şelpind cu o neschimbată intensitate pe un cer înalt al sentimentelor.

Poezia este îndrăgostită de el, ca aripa de zbor. Inima îl ţine versul în acelaşi auricul unde bat zilele de neuitat, revelaţiile.

Rari poeţii care pot fi reconstituiţi atît de viu ca Maiakovski, pînă la posibilitatea comunicării, a confesiunii reciproce.

E un umanism socialist, o gingăşie bărbătească, o viziune şi totodată o soluţie etică a sentimentelor noi, iscate de realităţile Revoluţiei: un relief al ideilor devenit deodată palpabil, şi pe care metafora inedită îl intensifică în focarul ei unic.

Cunoscîndu-l astfel, nu-l poţi uita. Mai mult, îi priveşti fotografia şi constaţi mulţumit că trăsăturile chipului îi seamănă cu propria-i operă. Nu poţi deosebi de ochii lui vizionari un poem ca „Lenin", sau de vocea lui detunată un strigăt ca acel „Haraşo" preschimbat într-o fîntînă arteziană a poeziei.

Are o muză grandioasă Vladimir Maiakovski. Poezia sa agitatorică, revoluţionară, îşi păstrează o admirabilă nuanţă artistică. De aceea poetul nu-i cruţă pe amatorii jumătăţii de măsură: Poet să te chemi, de ce-ai cutezat / dumneata pitpalac al muzei modeste? / Astăzi, / cînd noi / avem de boxat / atîtea ţeste! — **şi aceasta pentru că arta trebuie să slujească cea mai nobilă idee, pentru că arta poate fi măsurată numai cu cel mai de preţ etalon al conştiinţei:** Calitatea versului, / eu după comunism o măsor, / în comunism / eu toată dragostea mi-o string. / Comunismul / este / cel mai înalt zbor, / Comunismul / este / adîncul cel mai adînc.

Poezia lui unind viitorul şi prezentul într-un singur fluviu, îţi permite greu să delimitezi de-a lungul desfăşurării ei impetuoase pe „este" de „va fi". E o permanentă curgere înainte în care fiece lucru îşi dăruie virtualităţile într-o continuă devenire, iar ratarea prin stagnare devine imposibilă. Viitorul este depistat pretutindeni în dialectica fenomenelor iar sentimentul viitorului ca o reacţie în lanţ: odată stîrnită, macină şi distruge tot ceea ce i se opune, tot ceea ce nu se justifică prin viitor.

De aici decurge şi dimensiunea combatantă, polemică, atît de eficientă a liricii maiakovskiene. Forţa nimicitoare a imprecaţiilor şi a ironiei răzuie cu bisturiul tot ce e vechi, inert, malign: Spre-alde Krupp şi-alţi Kruppşori se încruntă oraşul / Zburlindu-şi sprîncenele-ameninţătoare ; / din gură / — cuvintele-s moarte — / cadavre se scot ; / numai două trăiesc şi se-ngraşă, îmi pare: / unul / „canalie" / altul / „borhot".

Tot din capacitatea poetului de a da trup viu viitorului ţîşneşte şi acea lumină puternică a dragostei faţă de nou, a participării imediate şi fără rezerve la zilnicul efort pentru înfăptuirea noii societăţi: Secundă bengală / sonoră, / şi pură / cu nimic n-aş schimba-o / nu-i nimic mai de soi...*

E pasiunea pentru contemporancitate, pentru o perpetuă curăţire de zgură a prezentului, din ce în ce mai stabil în realizări majore şi care, schimbîndu-se, schimbă amplificînd şi diferenţiind incontinuu, sentimentele. Ea le îmbogăţeşte cu patosul acelor idei care, cuprinzînd masele, se transformă în forţă vie.

Talentul mare de poet al lui Vladimir Maiakovski şi-a croit o artă pe măsura lui. Hainele liricii de catifea, i-au devenit prea strîmte şi i-au plesnit la coate. I-a trebuit un alt material mai rezistent şi mai generos, şi l-a găsit. Nu fără febrilitatea căutărilor, nu fără meandrele şoselei care se caţără pe un munte, dar l-a găsit.

Ideile scumpe ale timpului său el le-a încarnat poetic, le-a insuflat un duh de viaţă vie şi mai presus de orice a ştiut să le surprindă în acţiune, la acel punct de foc unde ele se confundă cu viaţa şi cum ar spune poetul nostru Mihai Beniuc, acolo unde „roşu pe roşu cu greu se distinge".

A urît atitudinile călduţe, iar luciditatea nu numai că nu i-a sărăcit emoţia poetică, ci dimpotrivă i-a sporit-o. A iubit viitorul şi a avut încredere în el, a devenit un prieten nedespărţit al viitorului. Şi viitorul nu s-a dezis de el aşa cum legile obiective nu se pot dezice de materia care le-a generat.

Nichita STĂNESCU

* Versurile citate sînt din traducerile poetului Cicerone Theodorescu.

Maiakovski — schiţă din Mexic

Desene satirice de MAIAKOVSKI

MEDALION MAIAKOVSKI

Simbătă seara în Capitală a avut loc un medalion literar-cinematografic „Vladimir Maiakovski", organizat cu prilejul împlinirii a 70 ani de la naşterea poetului.

Despre viaţa şi opera lui Maiakovski a vorbit scriitorul Cicerone Theodorescu. Actori ai teatrului Lucia Sturdza Bulandra din Capitală au recitat din versurile marelui poet. În încheiere a rulat filmul artistic „Tinereţea lui Maiakovski".

COMITETUL DE REDACŢIE

Teodor Balş; Ov. S. Crohmălniceanu (redactor şef adjunct); S. Damian; Ştefan Gheorghiu (redactor şef adjunct); Eugen Simion; Al. I. Ştefănescu; Tiberiu Utan (redactor şef); Haralamb Zincă (secretar general de redacţie).

REDACŢIA: Bucureşti — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.94.44; 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAŢIA: Şos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică „Informaţia", str. Brezoianu 23—25.